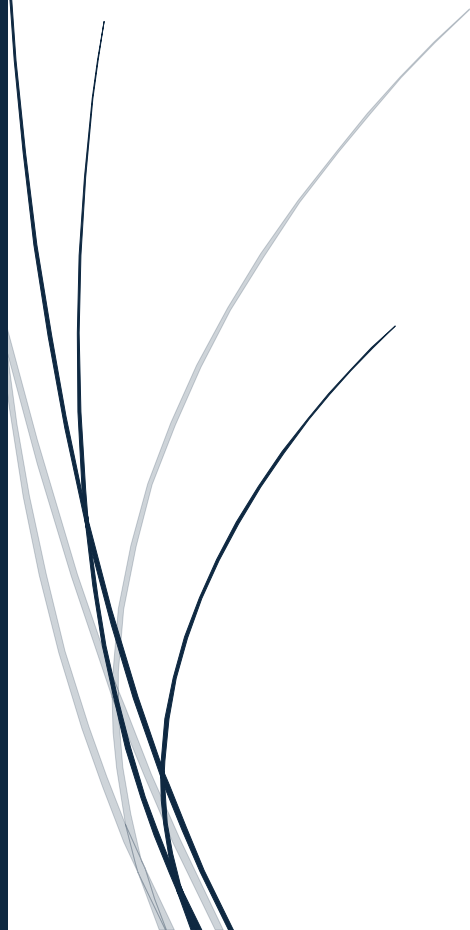

16-05-2024

Tvangsadoptioner

De retlige regler for tvangsadoption i Danmark.

The legal rules for forced adoption in Denmark.

Elisa Lykke Pedersen 20183137

SPECIALE I SOCIALRET

AALBORG UNIVERSITET 2024

VEJLEDER MARIA ULLITS PALLESEN FONSECA

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Kapitel 1	5
1.1 Indledning	5
1.2 Problemformulering	7
1.3 Afgrænsning	8
1.4 Metode	9
Kapitel 2	11
2.1 Adoptionsloven af 1972	11
2.1.1 Retspraksis med reglerne fra 1972	12
2.2 Adoptionsloven 2009	13
2.2.1 Ankestyrelsens undersøgelse i 2011 og retspraksis	16
2.2.2 Delkonklusion	19
2.3 Adoptionsloven 2015	19
2.3.1 Retspraksis og udtalelser om lovændringen fra Caroline Adolphsen	22
2.3.2 Delkonklusion	25
Kapitel 3	26
3.1 Indførelsen af Barnets Lov	26
3.1.1 Relevante bestemmelser i Barnets lov	27
3.2 Gældende version af adoptionslovens § 9.	30
3.3 Delkonklusion	34
Kapitel 4	35
4.1 Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8	35
4.2 Dansk praksis, der tager stilling til EMRK´s Artikel 8	42
4.2.2 TFA.2024.55	45
4.3 FN´s Børnerettighedskonvention	46
Kapitel 5	50
5.1 Forældreansvarslovens § 20a.	50
5.1.1 U.2019.1565 H	52
Kapitel 6	55

6.1 Diskussion af adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt.	55
Kapitel 7	60
7.1 Konklusion.....	60
7.2 Litteraturliste	64
7.2.1 Bøger	64
7.2.2 Domme.....	64
7.2.3 Ankestyrelsen.....	64
7.2.4 Lovgivning	65
7.2.5 Forarbejdere og betænkninger	65
7.2.6 Høringssvar	66
7.2.7 Andet.....	66

Abstract

This thesis seeks to deduce the legal rules for forced adoption in Denmark. To do that, this thesis will analyze and evaluate the changes, that the Danish adoption acts section 9 has undergone the last 50 years. Furthermore, the deduction on the legal rules for forced adoption acquires an analyzes and evaluation, on how the European Convention on Human Rights affects the rules, as Denmark has ratified and incorporated the convention. Lastly, this thesis will discuss the probability that, the most recent change in the Danish adoption acts section 9, may violate the Human Rights Conventions section 8, The right to family life.

The adoption acts section 9 started out giving authority to forcefully adopt children that had already been placed in foster care for approximately 6-8 years and had not had any positive contact with their biological parents for just as long. Through time, the view of what measures would tend to the child's best interests has changed, and the act changed along with it.

The current adoption acts section 9 gives authority to forcefully adopt a child, if it can be proven probable, that the biological parents would not be able to take care of them, throughout their childhood. The fact that the biological parents, could play a positive role, in some way in the child's life, would not stop an authorization of forceful adoption in the current version of the act. It also contains an authority to forcefully adopt the child from its biological parents, to its current foster parents, if they have made such a strong bond, that it would harm the child to have it broken. After analyzing different case laws from both 1972 and 2009, it is clear that the outcome of the cases, could have had a different outcome if they were to be settled today.

The latest edition of the act, contains an authority to make the decision to forcefully adopt a child before it is born. This measure can only be put into action in exceptional cases, but even though that is the case, it might end up violating the Human Rights Conventions section 8.

To know if that is the case, the thesis has analyzed and deduced, what criteria the convention and its court has set for cases concerning forced adoptions. One of the criteria's is that every state should exhaust every other less permanent measure, to ensure the child's best interests, and at the same time, try to give the biological parents the help needed to learn how to take care of their child. Another criteria that can be made in these cases, is that the bond between the child and its biological inheritance, should not be entirely broken, even if the forced adoption is completed.

To uphold the last criteria, the Danish parental responsibility acts section 20 a, can authorize visitation rights, or another form of contact between the adopted child and its biological relatives.

Despite the fact that there is an opportunity for the biological parents, to apply for some kind of visitation with the child, it cannot stand alone as to make the forced adoption to not be in violation of the Human Rights Convention.

Regarding the newly added opportunity to authorize forced adoption before birth, there is some facts that questions the legality in accordance to the Human Rights Convention. Firstly there is no other state, that has implemented an authority to make the decision, on forceful adoption before birth, and the European Court of Human Rights has therefore never made any rulings in that matter. Nevertheless, the other criteria's taken into consideration, and by reviewing some of the consultation responses given before the act was implemented, there is a strong possibility that the newest edition of the Danish adoption acts section 9, stk.3, 2.pkt. could end up being ruled as being, in violation of the Human Rights Convention.

Kapitel 1

1.1 Indledning

Når et forældrepar venter et barn, er tiden ofte fyldt med glæde og spænding over at bringe et nyt lille menneske til verden. For langt de fleste forældre, vil denne glæde varer ved når barnet er født. Men i nogle tilfælde, vil oplevelsen af at få et barn blive for meget for forældrene at kunne håndtere. Hvis der er problemer i den lille nye familie, kan der indhentes hjælp fra kommunen. Her kan der både være tale om almindelig hjælp i hjemmet, aflastning mv. Men i nogle tilfælde bliver det vurderet, at det ikke er tilstrækkeligt at hjælpe forældrene i hjemmet, og hvis der er fare for, at det lille barn vil kunne tage skade af at bo hos forældrene, kan kommunen vælge at fjerne barnet fra forældrene. Denne indsats kan foregå både med og uden samtykke fra forældrene jf. Barnets lov §§ 46 og 47.¹

I andre tilfælde kan det vurderes fra kommunen, at det ikke er tilstrækkeligt at fjerne barnet fra hjemmet. For at skabe kontinuitet og stabilitet i barnets liv, er der givet en mulighed i lovgivningen til, at Børne- og ungeudvalget i kommunen kan vælge at indstille til, at barnet skal bortadopteret, og på den måde få en helt anden familie at vokse op i.

Det er muligt for forældrepar selv at beslutte, at deres barn vil få det bedre ved at blive bortadopteret. Denne mulighed bliver oftest anvendt, da mange forældre med voldsomme problematikker (både mentalt og fysisk) godt kan se, at det vil være til barnets bedste at han eller hun ikke vokser op hos forældrene. Hjemlen til lovligt at bortadoptere sit barn, findes i adoptionslovens §§ 7 og 8.²

Hvis ikke der gives samtykke til adoption, eller et samtykke bliver trukket tilbage, har kommunen dog stadig en hjemmel til at gennemføre adoptionen uden samtykke. Adoptionslovens § 9, der giver hjemmel til adoption uden samtykke, har gennemgået flere store ændringer gennem tiden, og disse er interessante at se nærmere på. Samtlige ændringer af bestemmelsen giver et bedre indblik i, hvorfor det har været nødvendigt at tilpasse bestemmelsen. Ligeledes vil en analyse af de tidligere gældende versioner af bestemmelsen kunne lede frem til, hvordan lovgivning og retspraksis er på området nu. I et retligt lys er det interessant at se, hvorledes kravene for tvangsadoption har ændret

¹ L 2023-06-13 nr. 721

² LBKG 2019-08-07 nr. 775

sig, og således også ændret anvendelsesmulighederne. En sag der er blevet afgjort i 1972, ville ikke nødvendigvis have fået samme udfald hvis den var afgjort efter de nugældende regler. En gennemgang og analyse af bestemmelsens tilblivelse, kan ligeledes give et billede af, hvordan synet på, hvordan man har sikret børn og unge de rette opvækstvilkår har ændret sig de sidste 50 år.

Da der er tale om en af de mest vidtgående beslutninger der kan træffes for at sikre barnet optimale opvækstforhold, er der mange parametre der skal vurderes før der kan tages en velbegrundet beslutning. Udover de krav der findes i den danske lovgivning for tvangsadoption, har Danmark også tiltrådt flere konventioner der også skal overholdes. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Børnekonventionen stiller ligeledes krav til, hvordan sager om børn skal behandles. Med ratificeringen og den senere inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, har Danmark forpligtiget sig til at overholde konventionens artikler, og gør man ikke det, kan man blive dømt for krænkelse af artiklerne ved Den Europæiske menneskerettighedsdomstol. For dette speciales fokusområde, er det specielt konventionens artikel 8 om retten til familieliv der er relevant.

Den seneste ændring af tvangsadoptionsbestemmelsen i adoptionsloven indebar, at der blev tilføjet et punkt, der giver hjemmel til at træffe afgørelse om tvangsadoption allerede inden barnet er født. Spørgsmålet ved dette er således, hvorvidt denne udbygning af bestemmelsen kan komme til at være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8.

For at finde frem til, hvordan de gældende retlige regler for tvangsadoptioner i Danmark er, vil det være nødvendigt at analysere og vurdere, hvordan retspraksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol er på dette område, og ligeledes hvordan artikel 8 skal fortolkes i forhold til tvangsadoptioner.

Dette speciale vil derfor undersøge, hvordan tvangsadoptionsbestemmelsen i adoptionslovens § 9 har ændret sig gennem tiden, og hvilken betydning ændringerne har haft for anvendelsesmulighederne af bestemmelsen. Herefter vil specialet undersøge, hvilke bestemmelser i anden lovgivning, der har betydning for tvangsadoptioner, herunder vil relevante bestemmelser fra Barnets lov og forældreansvarsloven blive vurderet. Ligeledes vil der være afsnit, hvor Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 og praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vil blive gennemgået og analyseret for at finde deres betydning for de retlige regler for tvangsadoption. Afslutningsvis vil der være en diskussion af, hvorvidt den seneste

ændring til Adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt. potentielt kan ende ud med at være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8.

Dette leder frem til en problemstilling for nærværende speciale der lyder:

1.2 Problemformulering

Hvilke retlige regler er gældende for tvangsadoption i Danmark?

Da der er tale om en meget åben problemformulering, vil specialet indskrænke emnet til følgende underspørgsmål:

1. Hvordan har Adoptionslovens § 9 ændret sig siden 1972, hvor den først trådte i kraft?
2. Hvilken betydning har den Europæiske Menneskerettighedskonvention og praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol på praksis og anvendelsesområdet for tvangsadoption i Danmark?
3. Kan anvendelsen af det nye stk.3, 2.pkt. i adoptionslovens § 9, komme i nærheden af at krænke Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 om retten til familieliv?

1.3 Afgrænsning

Der bliver i nærværende speciale flere gange nævnt, at der skal foretages en dybdegående vurdering af forældres evne til at drage omsorg for et barn. Dette vil ikke blive uddybet yderligere, da fokus for specialet er, hvilke kriterier der finder anvendelse for tvangsadoption, og altså ikke hvorledes forvaltningen indhenter de oplysninger der skal til for at anvende reglerne.

Juridisk sker der en fuldstændig overførsel af rettigheder og forpligtigelser i forbindelse med tvangsadoption af et barn. Da specialets fokusområde er, hvordan retsreglerne finder anvendelse, vil der ikke kommes nærmere ind på, hvilken retsstilling barnet vil have i den nye adoptivfamilie.

Da der er tale om et yderst bredt emne, har det også for nærværende speciale været nødvendigt at afgrænse yderligere.

Problematikkerne omkring tvangsanbringelse og tvangsadoption spænder bredt, og der er mange aspekter af sagsbehandling af sådanne sager der skal tages højde for. I nærværende fremstilling, kommes der ikke i dybden med, hvordan man anvender reglerne om tvangsanbringelse af et barn eller en ung, udover hvad der er relevant i sammenhæng med selve det at tvangsbortadoptere barnet eller den unge.

Der findes en lang række kriterier for, hvornår man som person, kan blive godkendt til at adoptere et barn. I nærværende speciale vil der ikke blive gået yderligere ind i, hvilke kriterier skal være opfyldt, før man kan blive godkendt til at være adoptant, da det i de sager der bliver anvendt i specialet, må antages at adoptanterne allerede er blevet godkendt til at adoptere et barn der er frigivet til tvangsadoption.

Adoptionsloven i sin helhed, har gennemgået en lang række ændringer siden dens oprindelige ikrafttræden, men da specialets fokusområde er § 9 om tvangsadoptioner, vil der udelukkende blive lavet vurderinger af de ændringer der angår denne specifikke bestemmelse.

I indledningen nævnes der, at både Barnets Lov og Forældreansvarsloven vil blive anvendt. Dette bliver udelukkende med henblik på at udlede reglerne for tvangsadoption, så anvendelsen bliver afgrænset til at være bestemmelserne der angår specialets fokusområde.

1.4 Metode

Specialet vil anvende den retsdogmatiske metode for at beskrive den gældende ret, også kaldet de lege lata, for området tvangsadoptioner.³ Denne metode tager udgangspunkt i, at teoretisk beskrive de gældende retsregler og deres tilblivelse på et givent område. Til brug for denne metode, vil der i nærværende speciale blive anvendt flere forskellige retskilder. Disse tæller bl.a. forskellige love, retspraksis fra de danske domstole, bekendtgørelser, forarbejdere til udvalgte love, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention samt praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Yderligere vil der blive anvendt juridisk litteratur som fortolkningsbidrag, vel vidende at dette ikke er bindende retskilder, men brugen af disse kan give et mere nuanceret perspektiv på en given problemstilling, da disse kilder ofte er skrevet af personer med stor juridisk baggrund.⁴ Af juridisk litteratur, vil der i nærværende speciale blandt andet blive benyttet kommentarer til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for at belyse hvorledes anvendelsen af disse bestemmelser har indvirkning på tvangsadoptioner i Danmark.

Da der i dette speciale, er tale om en meget drastisk og vidtrækkende foranstaltning overfor både barnet selv, men også for de forældre hvor barnet bliver tvangsbortadopteret fra, vil en stor del af specialets fokus være på, hvorvidt det er i overensstemmelse med menneskerettighederne, specielt i forhold til Menneskerettighedskonventionens art. 8 om retten til familieliv. Konventionen (senere benævnt som EMRK) har efter ratificeringen i 1953 stor betydning for dansk ret. Ratificering af en konvention, har den betydning, at danske borgere kan indbringe en mulig krænkelse af konventionen til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (senere benævnt EMD) efter endt domstolsprøvelse i det danske retssystem.⁵ Yderligere blev der i 1992 lavet en inkorporeringslov, der gør, at EMRK er gjort til en del af dansk ret, og gør således EMRK direkte anvendelig for den danske domstol. Den danske domstol kan dermed ved fortolkning af domme afsagt af EMD lægge disse til grund i de domme der bliver afsagt. EMD tager udelukkende stilling til, om der er handlet konventionsstridigt ved den nationale afsigelse af endelig dom.⁶ Domsafsigelser fra EMD har den effekt, at de er retsskabende fremadrettet, da de benytter en dynamisk fortolkning. Juridisk har det den betydning, at der kan være forskel på, hvad man finder konventionsstridigt nu, og hvad der

³ Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017. s. 11

⁴ Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017. s. 74

⁵ Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017. s. 44

⁶ Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017. s. 45

ansås som værende konventionsstridigt for 40 år siden.⁷ Da det er forudsat, at EMD i deres fortolkning af EMRK, inddrager FN's Børnekonvention (senere benævnt Børnekonventionen) vil relevante bestemmelser fra denne, også blive anvendt i fortolkningen af den nugældende bestemmelse om tvangsadoption.⁸ Børnekonventionen blev ratificeret i Danmark, og dermed har vi forpligtiget os til at overholde dens bestemmelser. Til forskel fra EMRK, er Børnekonventionen ikke en decideret lov, og der findes ikke nogen domstol, hvori man kan blive dømt eller straffet for brud, men der kan gives kritik for manglende opfyldelse af retningslinjerne fra FN's Børnekomité.⁹

For specialets kerneområde, blev der i 2019 afsagt dom i en sag vedrørende en tvangsadoption i Norge, der for nuværende beskriver EMD's fortolkning af menneskerettighedskonventionens artikel 8 om retten til familieliv. Denne domsafsigelse vil blive anvendt til fortolkning af, hvorledes de danske regler angående tvangsadoption, er i overensstemmelse med EMRK.¹⁰

Afslutningsvis vil specialet diskutere, hvorvidt der er mulighed for krænkelse af EMRK's artikel 8 efter indsættelsen af Adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt. hvor der gives tilladelse til at træffe afgørelse om tvangsadoption inden barnet er født. Denne diskussion vil tage udgangspunkt i høringssvar til Barnets lov og de ændringer i speciallovgivningen den medførte. Specialeskriver erkender at der ikke er tale om gyldige retskilder, da høringssvar ofte kommer fra partiske foreninger mv., men i dette tilfælde vil de give et indblik i, hvilke problemstillinger der kan opstå ved indsættelsen af bestemmelsen. Da indsættelsen af dette punkt først trådte i kraft i januar 2024, har den ikke fundet anvendelse i praksis endnu, og der er derfor ikke nogen retspraksis til støtte for de sondringer der kommer frem.

⁷ Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017. s. 45

⁸ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.3.

⁹ Børnerådets hjemmeside - [FN's Børnekonvention \(boerneraadet.dk\)](https://boerneraadet.dk)

¹⁰ Case of Strand Lobben and others v. Norway, 10.September 2019.

Kapitel 2

Bestemmelsen der giver hjemmel til at bortadoptere et barn uden samtykke fra dets forældre, findes i adoptionslovens § 9. Denne bestemmelse er, siden sin tilblivelse i 1972, blevet ændret flere gange. I nærværende kapitel, vil specialet undersøge den oprindelige tilføjelse af bestemmelsen, samt de ændringer der er lavet i bestemmelsen i 2009 og 2015. Formålet med dette, er at analysere, hvordan ændringerne har lavet om på retsgrundlaget, og ikke mindst, hvorledes det har ændret på anvendelsesmulighederne for tvangsadoption.

2.1 Adoptionsloven af 1972

I 1971 blev der nedsat et udvalg, Justitsministeriets adoptionsudvalg, der fik til opgave at gennemgå den daværende adoptionslovgivning, med henblik på at komme med forslag til ændringer af bl.a. reglerne vedrørende samtykke til adoption fra forældrene.¹¹

Udvalget foreslog, at der skulle indføres en særlig mulighed for at gennemføre adoption uden samtykke fra forældrene. Samtidig foreslog udvalget, at der yderligere skulle laves en bestemmelse, der gav mulighed for, at børn der var anbragt ved børne- og ungeforsorgen, ville kunne blive frigivet til senere adoption uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren.¹² Det blev understreget i betænkningen, at en sådan bestemmelse kun burde benyttes i sjældne tilfælde ”*hvor det er helt klart, at barnets tarv kræver, at adoption gennemføres.*”¹³ Bestemmelsens formål var målrettet at hjælpe de børn der i forvejen var anbragt udenfor hjemmet, og hvor muligheden for et positivt forhold til de biologiske forældre var udelukket. Det er angivet i betænkningen, at situationer hvor forældrene ikke har holdt kontakt til barnet efter anbringelse, eller hvor der har været skadelig kontakt ville kunne være elementer der skulle overvejes inden anvendelsen af bestemmelsen.¹⁴

Den foreslåede ordlyd af bestemmelsen blev således:

” § 9 Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets tarv ikke er rimeligt begrundet.

¹¹ KBET.1971 nr. 624 s.6

¹² KBET.1971 nr. 624 s.7

¹³ KBET 1971 nr. 624 s. 23

¹⁴ KBET 1971 nr. 624 s. 24

Stk. 2. Selv om der ikke kan opnås samtykke efter § 7, kan adoptionsbevilling dog i særlige tilfælde meddeles, såfremt hensynet til barnets tarv afgørende tilsiger dette. Er barnet undergivet børne- og ungdomsforsorg kræves samtykke fra landsnævnet for børne- og ungdomsforsorg.”¹⁵

Udvalgets betænkning og forslag til bestemmelsens ordlyd blev vedtaget, og trådte endeligt i kraft i 1972.¹⁶

Der blev derfor givet en yderst restriktiv mulighed for, at et barn kunne tvangsbortadopteres uden forældrenes samtykke. Ordlyden af bestemmelsen lægger op til, at den kun finder anvendelse når det er helt afgjort, at forældrene ikke har nogen mulighed for at tage sig af barnet. Yderligere er det nævnt, at det skal være ”afgørende” for barnets tarv, hvilket er svært at bevise for de sociale myndigheder.

2.1.1 Retspraksis med reglerne fra 1972

Bestemmelsen fandt anvendelse i U.1975.887Ø, hvor det var besluttet, at barnet B, skulle bortadopteres uden samtykke til hendes plejeforældre. Moderen modsatte sig dette, og sagen endte først i byretten, for derefter at blive stadfæstet i landsretten. Pigen havde siden fødslen, været anbragt på en institution, for senere i en kort periode at være blevet hjemgivet til moderen, for derefter at blive placeret i pleje igen på grund af personlige vanskeligheder ved moderen. Der er i sagen tale om en 9-årig pige med store vanskeligheder, både mentalt og socialt. Hun er tidligt i opvæksten beskrevet i lægefaglige undersøgelser som værende retarderet i udviklingen, både med hensyn til talevanskeligheder og kontaktvanskeligheder med andre børn. Efter placeringen hos en privat plejefamilie, beskrives pigen som værende i bedring, men har stadig store behov for stabilitet i hverdagen. Hun har ikke haft kontakt med biologiske mor i 5-6 år. Retten fandt, at der i denne sag forelå så særlige omstændigheder, der gjorde at barnets tarv på en afgørende måde måtte gøre, at adoption uden samtykke kunne meddeles.¹⁷

I dommen ses det, at det afgørende for at adoptionslovens § 9. stk. 2 kunne finde anvendelse var, at den korte periode hvor pigen havde været hjemgivet til moderen, havde skadet pigen på en sådan måde, at barnets tarv ikke var varetaget, og ville være i fare hvis hun nogensinde blev hjemgivet

¹⁵ KBET 1971 nr.624 s.7

¹⁶ L 1972-06-07 nr. 279

¹⁷ U.1975.887Ø

igen. Yderligere ses det, at det faktisk at moderen og barnet ikke havde haft nogen kontakt de sidste 5-6 år, ligeledes havde en stor betydning for sags udfald.

Modsætningsvis blev det i en principafgørelse 0-15-81 fra Ankestyrelsen ikke godtgjort, at en 17-årig ung mand kunne frigives til adoption uden samtykke, da barnets nuværende situation ikke var vurderet truet. Plejefamilien ønskede at adoptere drengen, så han kunne blive ligestillet med deres øvrige børn. Moderen havde ikke vist nogen interesse for barnet siden 1967, så det fandtes godtgjort, at drengen kunne blive boende hos plejefamilien uanset om han blev adopteret eller ej. Derfor fandtes det ikke, at der var tale om en situation, hvor samtykke med hensyn til barnets tarv burde meddeles.¹⁸

Det kan således konkluderes af ovenstående afgørelser, at den restriktive brug af bestemmelsen også stemmer overens med praksis fra tiden mellem 1972 og frem til ændringen af bestemmelsen.

Bestemmelsens restriktive anvendelsesmuligheder udmøntede sig i, at bestemmelsen i praksis næsten aldrig blev anvendt. Når den blev anvendt, var der udelukkende tale om plejebarnsadoptioner, og praksis blev, at barnet skulle have været anbragt hos en plejefamilie i minimum 6-7 år og samtidig ikke have haft nogen former for kontakt med forældrene i samme antal år, før bestemmelsen fandt anvendelse.¹⁹ I perioden fra loven trådte i kraft, og indtil den næste ændring af bestemmelsen i 2009, blev der i gennemsnit gennemført en enkelt tvangsadoption hvert andet år.²⁰

2.2 Adoptionsloven 2009

Efter mange år med samme ordlyd i bestemmelsen, og med meget restriktive regler for anvendelsen af den dagældende bestemmelse, blev problematikken angående tvangsadoptioner og dets anvendelse bragt op på ny.

De ønskede ændringer blev foreslået i sammenhæng med den daværende velfærdsministers forventede lovforslag om ændringer af lov om social service (Barnets Reform), hvori der skulle sættes større fokus på kontinuitet i anbringelser.²¹ Det gav i medfør af dette også mening at se på,

¹⁸ Ankestyrelsens principafgørelse 0-15-81

¹⁹ Socialudvalget, 2014-2015, L 121, Bilag 6, s. 3

²⁰ Socialudvalget, 2014-2015, L121, Bilag 6, s. 3

²¹ LFF 2009-01-28 nr. 105, s.5

hvorledes adoptioner uden samtykke burde være mere anvendelige med tanke på barnets videre trivsel.

Lovforslaget til ændringen var længe undervejs, og tankerne bag forslaget til den nye bestemmelse stammer fra en betænkning fra 2005.²² Denne betænkning blev afgivet fra Socialministeriets Udvalg om anbragte børns og forældres retssikkerhed. Udvalget udtalte, at der burde blive etableret en mulighed for at tvangsbortadoptere små børn, hvis forældre varigt ikke ville være i stand til at varetage omsorgen.²³

Det blev til en større ændring. Det var udelukkende stk. 1 der blev bibeholdt i dens oprindelige form. Bestemmelsens stk.2 blev ophævet, og herefter indsat en revideret version af stk.2. Yderligere blev der tilføjet et stk.3 og stk.4 til bestemmelsen, og udvidede anvendelsesområdet således, at der nu ikke kun var mulighed for plejebarnsadoption, men også de såkaldte fremmedadoptioner, hvor barnet kunne bortadopteres til godkendte adoptanter der ikke har været plejeforældre.²⁴

Bestemmelsen blev således ændret til at have ordlyden:

” § 9.

Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets tarv ikke er rimeligt begrundet.

Stk. 2. Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det. Er barnet anbragt uden for hjemmet, kræver meddelelse af bevilling samtykke fra Ankestyrelsen.

Stk. 3. Adoption af et barn under 1 år kan meddeles efter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke vil være i stand til at spille en positiv rolle for barnet i forbindelse med samvær.

Stk. 4. Adoption af et barn, der har været anbragt uden for hjemmet i mindst 3 år, kan meddeles efter stk. 2, hvis det er godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.²⁵”

²² KBET 2005 nr. 1463 Retssikkerhed i anbringelsessager

²³ KBET 2005 nr. 1463 Retssikkerhed i anbringelsessager

²⁴ Socialudvalget, 2014-2015, L 121, Bilag 6, s. 3

²⁵ LBKG nr. 905 af 28/09/2009

Ser man på forarbejderne til denne lovændring, har det overordnede ønske været, at sikre børnenes kontinuitet og stabilitet under deres opvækst. Dette med fokus på de børn, der har forældre ”...*Der aldrig vil kunne tage sig af dem og give dem en stabil familierelation.*”²⁶ Derfor blev det besluttet, at bestemmelsen skulle tilpasses, således at adgangen til tvangsadoption i særlige situationer også skulle gælde børn under 1 år, og børn der havde været anbragt udenfor hjemmet i mindst 3 år.²⁷

For at sikre barnet og forældrenes retssikkerhed, gjorde forarbejderne det klart, at det kun var i ekstraordinære sager, hvor forældrene var ude af stand til at drage den nødvendige omsorg, at bestemmelsen skulle finde anvendelse. For at sikre dette, kræves det, at der forud for en afgørelse om tvangsadoption bør laves dybdegående undersøgelser af forældrene afhængigt af hvilke forudsætninger der gør, at tvangsadoption kommer på tale. Det er givet som eksempel, at hvis behovet for tvangsadoption er begrundet i psykiske handicap hos forældrene, skal der udarbejdes lægeundersøgelser mv. for tilstrækkeligt at afdække deres nuværende og senere evner til at varetage en positiv omsorgsrolle for et barn.²⁸

Til bestemmelsens stk.3, der giver mulighed for tvangsadoption af børn under 1 år, angives det at den udelukkende skulle finde anvendelse hvis ”...*forældrene absolut ingen forældreevne har, og at de må antages heller aldrig at ville kunne udvikle en sådan i tilstrækkelig grad.*”²⁹ yderligere nævnes det, at det skal være godtgjort, at forældrene er så dårligt fungerende, at de ikke bør være alene med barnet, og at samvær ikke vil give noget positivt til barnet og dets opvækst.³⁰

I bestemmelsens stk.4, blev der givet en udvidet mulighed for, at plejeforældre tidligere end før, ville få muligheden for at adoptere plejebarnet uden tilladelse fra de biologiske forældre. Tidligere var det gældende, at barnet skulle have været anbragt hos plejefamilien i mange år (i gennemsnit 7 år), inden tvangsadoption kunne komme på tale. Med ændringen i stk.4, vil det være muligt allerede efter 3 års ophold hos plejeforældrene at blive tvangsbortadopteret til disse. Der ville her være tale om børn, der har en tæt tilknytning til plejeforældrene, hvor det måtte anses som, at barnet reelt havde fået en ny familie. Før var der krav om, at der kun kunne ske tvangsadoption til plejeforældre, hvor der ikke havde været nogen kontakt til de biologiske forældre i en længere periode, men dette krav valgte udvalget ikke at føre med i denne udgave af bestemmelsen. Det

²⁶ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 1.1.1.

²⁷ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 1.1.1.

²⁸ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.4.

²⁹ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.4.1.

³⁰ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.4.1.

nævnes, at det bør være tilstrækkeligt, at barnet er afskåret fra at kunne vokse op hos de biologiske forældre, og at det hermed bør være muligt for barnet, også juridisk, at være tilknyttet den nye familie.³¹ Stk.4 gav ikke som tidligere, kun plejeforældre lov til tidligere at adoptere plejebarnet. Denne del af bestemmelsen giver også hjemmel til, at børn der er anbragt på en institution eller lignende, kan blive bortadopteret efter ophold i 3 år, til en adoptivfamilie, såfremt adoptanterne er godkendt hertil. Her er det ligeledes et krav, at det er godtgjort, at forældrene varigt er ude af stand til at varetage omsorg for et barn.³²

Selvom alle sager angående tvangsadoption beror på individuelle og dybdegående undersøgelser, giver forarbejderne alligevel eksempler på, hvilke situationer hvor tvangsadoption bør overvejes. Blandt andet kan der i sådanne sager være tale om svære psykisk kroniske lidelser, svære personlighedsforstyrrelser, langvarige misbrug, mental retardering og mangelfuld forældreevne i relation til ældre børn, hvor forældreevnen ikke med støtte og behandling er forbedret.³³

Ændringerne havde til hensigt at gøre det muligt, at børn der stod til at være anbragt i hele deres liv, blev tvangsbortadopteret i stedet. Børnene ville på denne måde blive givet en større chance for stabilitet og kontinuitet i opvæksten. Det viser sig dog, at hvis man ser på statistikken over hvor mange børn der blev tvangsbortadopteret efter 2009-bestemmelsen, at bestemmelsen stadig virkede så restriktiv, at der ikke var nogen større udvikling i antallet af tvangsadoptioner. Det ses, at bevisbyrden for anvendelse af bestemmelsen stadig var høj, og det at man skulle godtgøre at forældrene/forælderen varigt var ude af stand til at tage vare på barnet var svært. Ifølge socialudvalgets redegørelse for adoption uden samtykke, fandt disse regler kun anvendelse således at der nu i gennemsnit blev tvangsbortadopteret 2 børn årligt.³⁴ Dette gav anledning til yderligere undersøgelser af, hvad der lå til grund for den sparsomme anvendelse.

2.2.1 Ankestyrelsens undersøgelse i 2011 og retspraksis

I 2011 lavede Ankestyrelsen en undersøgelse, der skulle søge at afdække kommunernes kendskab til og anvendelsen af reglerne i adoptionslovens § 9. Denne undersøgelses formål var, at finde ud af, hvorfor der ikke var sket nogen større ændring i anvendelsen af de lempede regler efter

³¹ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.4.2.

³² LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.4.2.

³³ LFF 2009-01-28 nr. 105, pkt. 2.5.1.

³⁴ Socialudvalget, 2014-2015, L 121, Bilag 6, s. 3

ikrafttrædelsen.³⁵ Undersøgelsen bygger på samtaler og undersøgelser af 8 forskellige kommuners brug af de nye regler angående tvangsadoption.³⁶

Som en af de mange fund i undersøgelsen, fandt Ankestyrelsen, at de fleste af de adspurgte kommuner var klar over de nye lempede regler for tvangsadoption. Dog fandt de fleste kommuner, at bestemmelsen stadig var så restriktiv, at den var svær at anvende i praksis, da kravet om at forældrene varigt skulle være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet var vanskeligt at dokumentere udtømmende. Som nævnt tidligere, bør kontakten mellem forælder og barn, være noget af det, der vægtes højt i en vurdering om, hvorvidt barnet er egnet til adoption uden forældrenes samtykke. Dette findes også at være et stort problem for kommunerne at skulle vurdere, da der i 2011 stadig herskede en overbevisning om, at samvær og kontakt med de biologiske forældre altid ville kunne bidrage til noget positivt hos et barn. Yderligere var alle kommunerne enige i, at så snart der var fastsat en form for samvær mellem barnet og forældrene, ville det ikke kunne komme på tale med en tvangsadoption.³⁷

Specifikt i forhold til anvendelsesmulighederne for bestemmelsens stk.3, fandt kommunerne det svært at udtømmende dokumentere, at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet indenfor dets første leveår, da sådanne undersøgelser tager lang tid at udføre. De fandt det specielt svært i situationer angående førstegangsfødende kvinder, da der her ikke ville ligge ret meget materiale inden sagens start, hvilket der i nogle tilfælde ville være ved forældre med flere børn.³⁸

Udover de adspurgte kommuner, bad Ankestyrelsen ligeledes Statsforvaltningen og Advokatsamfundet om deres vurdering af bestemmelsens regler og anvendelsesmulighederne. Disse fandt, at man inden indførelsen af den lempede mulighed for tvangsadoption, havde haft en bekymring om, at reglerne ville blive forsøgt anvendt med økonomiske besparelser for øje, da det for kommunerne ville være en billigere løsning at indstille børnene til tvangsadoption end at lade dem blive på et anbringelsessted. Dette finder de dog ikke har været tilfældet, og den sparsomme anvendelse af bestemmelsen har givet et billede af, at sagerne bliver vurderet til bunds.³⁹

³⁵ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011.

³⁶ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011. s.4.

³⁷ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011. s.5.

³⁸ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011. s.6.

³⁹ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011. s.7

Overordnet set kommer Ankestyrelsen frem til, at den manglende stigning i anvendelsen af bestemmelsen efter lempelsen kommer af, at kommunerne stod over for et større paradigmeskifte end det fra lovgivers side først var antaget. Inden implementeringen af 2009 versionen af bestemmelsen, var det overordnede fokus hos kommunerne, at man skulle hjælpe familierne med at skabe stærkere relationer mellem familie og barn. Der var tale om, at fokus var fordelt på både barnets tarv og muligheden for hjælp til hjemgivelse af barnet. Da de nye regler i stigende grad lå op til, at det udelukkende var barnets tarv der skulle vægtes, var det en tankegang der skulle ændres for alle landets kommuner, og dette har vist sig at tage længere tid end forventet.⁴⁰

Med undersøgelsen fandt man også, at kommunerne savnede retspraksis på området, så der var større mulighed for at have en form for sparring i så komplekse sager som disse. Med yderligere retspraksis og principafgørelser fra Ankestyrelsen, ville kommunerne have mulighed for at finde ud af, om deres fortolkning af ændringerne var som i resten af landet.⁴¹

Det sidste ønske fra kommunerne kom senere på året, hvor Ankestyrelsen udkom med en principafgørelse.

Principafgørelsen omhandlede en sag, hvor det blev vurderet, at det var godtgjort at moderen til en 10-årig pige, varigt ikke ville være i stand til at tage vare på datteren. Pigen havde været hos en plejefamilie i mere end 3 år, og ønskede selv at blive adopteret af denne familie. Yderligere havde pigen selv udtalt, at hun ikke ville se moren mere, og ønskede ingen former for kontakt med hende. Pigens far havde givet samtykke til bortadoptionen, men moderen nægtede at give sit samtykke. Selvom dette var tilfældet, fandt Ankestyrelsen, at på grund af massive psykiske problemer hos moderen, en længerevarende anbringelse udenfor hjemmet forskellige steder (fra pigen var 1 døgn gammel) og en tæt tilknytning til den daværende plejefamilie, at bortadoption var den bedste løsning for pigen fremadrettet.⁴²

Sammenligner man afgørelsen efter denne udgave af adoptionslovens § 9, og mulighederne for at træffe samme afgørelse efter versionen af samme bestemmelse fra 1972 ses det, at selvom mulighederne for at anvende bestemmelsen, stadig var yderst restriktiv, fandt den anvendelse i sager, hvor den ikke ville have fundet anvendelse tidligere. I førnævnte afgørelse fra Ankestyrelsen, blev det godtgjort, at ophold hos plejeforældrene i mere end 3 år, i sammenhæng med sagens andre

⁴⁰ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, Juni 2011. s.15

⁴¹ Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, Juni 2011. s.18-19

⁴² KEN nr. 10215 af 20/10/2011

oplysninger, var tilstrækkeligt til at give tilladelse til tvangsadoption. Dette ville ifølge retspraksis fra den tidligere § 9, ikke have været tilstrækkeligt.

2.2.2 Delkonklusion

Med den første lempelse af tvangsadoptionsreglerne kom der ikke den ændring i antallet af tvangsadoptioner som der havde været håb om. Med de udvidede muligheder for anvendelsen af bestemmelsen, fandtes der således stadig at være mange hindringer for at benytte bestemmelsen i et større omfang end der tidligere havde været. Et af de største problemer ses i, at der har været behov for et decideret paradigmeskifte i måden man har tænkt på barnets rettigheder og hvad der i den tid ansås som værende barnets bedste. Med skiftet har man skulle ændre fra at give mange chancer til de biologiske forældre, til nu at lave en tidligere vurdering af, om forældreevnen varigt ville være så forringet, at det ikke ville kunne lade sig gøre, at de nogensinde ville kunne tage vare på, og spille en positiv rolle i barnets liv. Med et større fokus på stabilitet og kontinuitet i barnets opvækst, søgte man at styrke barnets chancer for at have bedre fremtidsudsigter hos en stabil adoptivfamilie i stedet for skiftende anbringelsessteder og en usikker fremtid.

Der har med retspraksis tegnet sig et billede af, at hvis adoptionslovens § 9 skulle kunne finde anvendelse i flere sager end det er set siden 1972, og flere langtidsanbragte børn skulle gives en mere stabil opvækst, var der behov for endnu en revidering af bestemmelsens ordlyd.

Samtidig med ændringen af Adoptionslovens § 9, blev der gennemført en ændring i Forældreansvarsloven, der i helt særlige tilfælde gav mulighed for, at der kunne fastsættes en form for samvær eller kontakt mellem barnet og dets oprindelige slægtninge. Denne tilføjelse er relevant i forhold til specialets fokusområde, og vil blive behandlet i et separat afsnit senere i opgaven.⁴³

2.3 Adoptionsloven 2015

Behovet for en ændring i adoptionslovens § 9 blev i 2015 forsøgt opfyldt, da der endnu engang blev ændret i ordlyden af bestemmelsen, og dermed også ændret i anvendelsesmulighederne.

Med den nye version af bestemmelsen som trådte i kraft 1/10 2015, valgte man at ophæve den dagældende § 9 stk.2, 2.pkt. angående samtykke fra Ankestyrelsen når barnet var anbragt uden for hjemmet. Yderligere har man valgt at ændre markant i ordlyden af både bestemmelsens stk.3 og stk.4.

⁴³ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt 2.

Ordlyden blev således ændret til:

§ 9

”Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets bedste ikke er rimeligt begrundet.

Stk. 2. Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.

Stk. 3. Adoption kan meddeles efter stk. 2, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2, i lov om social service er opfyldt og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet.

Stk. 4. Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, i lov om social service, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, i lov om social service er opfyldt, kan adoption efter stk. 2 meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.”⁴⁴

For nærværende speciale, vil ændringerne i bestemmelsen i 2015, og den korte ordlydsændring af ”barnets tarv” til ”barnets bedste” fra 2016, blive gennemgået og vurderet samtidig, da ændringen i 2016 udelukkende affødte udbygningen af disse få ord.

Ser man på forarbejderne til lovforslaget om denne ændring af Adoptionsloven, ses der et billede af, at den tidligere 2009-ændring ikke havde haft den ønskede effekt i forhold til anvendelsesmulighederne for bestemmelsen angående tvangsadoptioner.

Formuleringen i 2009 med at det skulle være godtgjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet eller den unge, har som nævnt i forrige afsnit, givet anledning til en del problemer hos kommuner og Ankestyrelsen. Bevisbyrden for de relevante fagpersoner var simpelthen for stor, og det udmøntede sig i langt færre tvangsadoptioner end der havde været hensigten.

⁴⁴ L 2015-04-29 nr. 530 og LBKG 2015-12-23 nr. 1821

Med ændringen i den gældende version fra 2015, blev godtgjort ændret til sandsynliggjort. Her er der således tale om en lempelse af beviskravet, da det anses som værende nemmere at lave en grundig vurdering af forældrene, og dermed kunne sandsynliggøre at de varigt er ude af stand til at tage vare på deres barn.⁴⁵

Udover ovenstående, blev der også tilføjet en mulighed for, at børn med en særlig stærk tilknytning til en plejefamilie, ville kunne blive adopteret af disse uden samtykke. Det er i lovforslaget vurderet, at hvis der forefindes en så stærk tilknytning til en plejefamilie, at det ville være til skade for barnet at bryde dette bånd, vil det være det bedste for barnet at blive tvangsbortadopteret, så barnets stabilitet og kontinuitet sikres.⁴⁶

Yderligere blev det foreslået, at der skulle være en større præcision af, hvilke opgaver de involverede myndigheder skulle have i sager som disse. Denne præcisering er foreslået for at give kommunerne større mulighed for at vide, hvor de kan finde hjælp og vejledning i forhold til svære sager.⁴⁷

Hvis man ser på ministeriets overvejelser ved ændringen, er det angivet, at en af grundene til at lave en større ændring af bestemmelsen, udmønter sig i, at den dagældende sontring imellem om barnet var under 1 år, eller havde været anbragt i mindst 3 år, i praksis ikke var en hensigtsmæssig sontring. Det vurderes, at sontringen ikke bør laves ud fra, hvor længe barnet har været anbragt eller hvor gammel barnet er, men ud fra en meget dybdegående undersøgelse – en såkaldt prognosevurdering, hvori forældrenes fremtidige forældreevne skal vurderes.⁴⁸

I den ældre version, var det også et krav, at forældrene ikke måtte spille en positiv rolle i barnets liv, hvis der skulle være mulighed for tvangsadoption. Dette punkt har ministeriet ligeledes kritiseret, og så at det var en næsten umulig opgave for kommunerne at bevise, hvornår forældrene ikke havde nogen form for positiv indvirkning på barnet. Dette krav har ifølge ministeriet utilsigtet hindret sager, hvor barnets bedste var at blive tvangsbortadopteret.⁴⁹ Med ændringen af stk.3, vil samvær eller kontakt mellem barnet og de biologiske forældre ikke være en hindring for at gennemføre en tvangsadoption. Der kan være situationer, hvor et forældrepar kan håndtere at have en form for samvær, eventuelt med en form for professionel støtte, men hvor situationen alligevel er, at de med

⁴⁵ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.

⁴⁶ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.

⁴⁷ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.

⁴⁸ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.1.3.

⁴⁹ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.1.3.

stor sandsynlighed aldrig vil være i stand til at varetage den rette omsorg for barnet. Her vil de nye regler kunne finde anvendelse. Men hvis det ses at forældreoven udvikler sig, vil samværet gøre at adoption uden samtykke ikke nødvendigvis er det bedste for barnet.⁵⁰

Ændringerne til stk.4, har stor sammenhæng med servicelovens § 68 a, hvori det er angivet, at en anbringelse udenfor hjemmet kan videreføres på grund af barnets specielle tilknytning til et givent anbringelsessted.⁵¹ Forskellen fra servicelovens bestemmelse om fortsættelse af anbringelse og Adoptionslovens § 9 stk.4. vil i lovændringen være, at der er et skærpet krav for betydningen af den opnåede tilknytning. Her er der tale om, at et brud på tilknytningen skal vurderes at være til skade for barnet for at begrunde en adoption uden samtykke, hvorimod serviceloven blot skal bevise at tilknytningen er af væsentlig betydning for barnet.⁵²

Det er yderligere angivet i den nye formulering af bestemmelsen, at betingelserne for anbringelse af et barn udenfor hjemmet jf. servicelovens § 58, stk.1, nr.1 eller 2 skal være opfyldt. Disse omhandler, at der skal være en åbenbar risiko for, at barnet eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet, eller på grund af vold eller andre alvorlige overgreb.⁵³

2.3.1 Retspraksis og udtalelser om lovændringen fra Caroline Adolphsen

Ser man på udviklingen i brugen af bestemmelsen, findes der en principafgørelsen fra ankestyrelsen, der tager stilling til denne version af adoptionslovens § 9, og hvordan den skal anvendes i praksis.⁵⁴

Principmeddelelsen indeholder en redegørelse for, hvornår bestemmelsen finder anvendelse. Den nævner specifikt de tre situationer hvor der kan ske adoption uden samtykke. Til punktet der omhandler adoption, hvor den manglende forældreoven har varig karakter, udtaler de blandt andet, at der skal foretages en såkaldt prognosevurdering, hvori det skal vurderes, om forældrenes manglende forældreoven kan udvikle sig så meget, at de vil kunne tage sig af barnet i hjemmet og varetage den primære omsorg. I en sådan vurdering, udtaler de, at der skal indgå beskrivelser af

⁵⁰ LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.1.3.

⁵¹ LBKG 2010-09-21 nr. 1096 – Serviceloven § 68 a.

⁵² LFF 2015-01-28 nr. 121, punkt. 3.1.3.

⁵³ LBKG 2010-09-21 nr. 1096 – Serviceloven § 58, stk.1, nr.1 og 2.

⁵⁴ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17

forældrenes kognitive og følelsesmæssige funktionsniveau og deres generelle livsforløb. Hertil skal der også indgå, hvor svær en eventuel kronisk psykisk sygdom eller mental retardering er, og hvordan den i så fald påvirker dem i dagligdagen. Herunder skal det også vurderes, hvorvidt forældrene har en form for langvarig misbrug. Det slås definitivt fast af ankestyrelsen, at kommunen skal tage hensyn til, om en adoption vil være det bedste for barnet af hensyn til kontinuitet og stabilitet i opvæksten.⁵⁵

Til situationen hvor det angår adoption ved tilknytning til plejefamilien, udtales det, at det skal indgå i vurderingen af dette, at adoptionen skal være for at understøtte en sund og stabil udvikling hos barnet. Det skal yderligere være en forudsætning, at barnet og plejefamilien ønsker at en adoption finder sted. Her bliver det vurderet, at der skal foretages en form for professionel læge/psykologfaglig undersøgelse på grund af sagens indgribende karakter. Undersøgelsen bør bygge på en analyse af barnet og dets tilknytning til de forskellige aktører, herunder plejeforældrene, de biologiske forældre og netværk til begge parter.⁵⁶ Da der er tale om en meget vidtgående beslutning, er der højere krav til betydningen af barnets tilknytning, end der ellers ville være ved en videreført anbringelse.

Til den sidste situation der falder udenfor de andre to områder, adoption i særlige tilfælde, udtales der, at der her er tale om en opsamlingsbestemmelse. Bestemmelsen skal ifølge ankestyrelsen benyttes, hvis der eksempelvis er tale om et barn der har været langtidsanbragt og forældrene ikke ønsker kontakt til barnet, men hvor der ikke kan vurderes at forældrene er uden forældreevne. Yderligere ses muligheden at kunne finde anvendelse, hvor der er tale om nyfødte, hvor forældrene har givet et meget tydeligt indtryk af, at de ikke ønsker nogen form for kontakt med barnet, og at bortadoption er ønsket, men hvor der ikke kan indhentes samtykke pga. manglende kontakt til de relevante instanser omkring adoptionen.⁵⁷

I principafgørelsen er der nævnt en del konkrete afgørelser. Blandt andet er der nævnt en afgørelse, hvor der bliver givet samtykke til bortadoption uden samtykke af et barn, hvis forældre i vurderinger er beskrevet som værende svært mentalt retarderede i sådan en grad, at de begge ikke er i stand til at tage vare på dem selv. Det blev derfor også vurderet, at det er sandsynliggjort, at de varigt heller ikke vil kunne varetage omsorgen for deres barn. Der er til denne sag, lavet en

⁵⁵ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 s. 2

⁵⁶ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 s.2

⁵⁷ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 s.3

dybdegående forældrekompetenceundersøgelse af begge forældre, vurdering af barnets fremtidige behov og udvikling, samt indhentet oplysninger om forældrenes tidligere liv.⁵⁸

En anden konkret afgørelse, omhandler samtykke til bortadoption uden samtykke af et 13-årigt barn, der har været anbragt i plejefamilie i 9 år. Der er i vurderingen af sagen, lagt vægt på mange forskellige aspekter. Barnet blev anbragt uden for hjemmet uden samtykke fra barnet var tre år på grund af åbenbar risiko for, at barnets sundhed og udvikling ville lide alvorlig skade på grund af utilstrækkelig omsorg i hjemmet. Der har ikke været nogen form for kontakt til den biologiske forælder siden anbringelsen. Den biologiske forælder lider af flere svære psykiske lidelser, og har svært ved at forholde sig til virkeligheden. Både barnet og plejeforældrene har udtrykt ønske om adoption. Herudover er det vurderet i en tilknytningsundersøgelse, at barnet er stærkt tilknyttet til sine plejeforældre, og ser dem som værende sine rigtige forældre. Der var i tilknytningsundersøgelsen blevet vurderet, at barnet havde en stærk tilknytning til plejeforældrenes netværk og resterende familie, men intet forhold havde til noget af sin biologiske familie eller disses netværk. Det blev derfor vurderet, at det ville være skadeligt for barnet, hvis denne tætte tilknytning blev brudt. Man fandt at betingelserne for tvangsadoption jf. Adoptionslovens § 9 stk. 4, fandt anvendelse.⁵⁹

I en anden sag, blev det modsat den forrige afgørelse, truffet beslutning om, at en sag om adoption uden samtykke af et barn i plejefamilie, skulle hjemvises til fornyet behandling. Beslutningen blev taget på grund af at sagen fandtes at være utilstrækkeligt belyst. Der blev lagt afgørende vægt på, at den psykologiske undersøgelse der var blevet lavet, ikke havde en vurdering af barnets fremtidige tilknytning til plejefamilien, den biologiske familie eller deres netværker.⁶⁰

Når man sammenholder de gennemgåede sager, ses der et tydeligt signal fra Ankestyrelsen om, at selvom der er sket en lempelse af reglerne om tvangsadoption, er der stadig tale om en meget vidtgående beslutning, der kun skal foretages på et tilstrækkeligt belyst grundlag. Er der nogen tvivl om, hvorvidt der ville kunne blive indhentet bedre og mere fyldestgørende oplysninger, skal sagen hjemsendes og viderebehandles inden der kan træffes afgørelse.

Caroline Adolphsen, lektor ved Aarhus Universitet, udgav umiddelbart efter 2015-ændringen af bestemmelsen en artikel, hvori hun fandt flere forskellige problemstillinger ved ordlyden af

⁵⁸ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 s.4-6

⁵⁹ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 s. 8-10

⁶⁰ Ankestyrelsens principafgørelse 93-17 S. 13

bestemmelsen.⁶¹ En af de grundlæggende problemstillinger hun tog op i artiklen var, at kravet ”sandsynliggjort” ikke er ordentligt beskrevet i hverken loven eller forarbejderne. Hun peger på, at der potentielt kan være et problem i, at det ikke er bedre beskrevet, i hvilken grad det skal sandsynliggøres, at forældrene fremtidigt også er uden omsorgsevne. Hun påpeger, at der i andre lovgivninger med dette materielle krav, er givet bedre beskrivelser af, hvilken grad af sandsynlighed der skal til, før bestemmelserne finder anvendelse. Blandt andet ses det, at der i strafferetten og erstatningsretten sættes krav til, at det skal være overvejende sandsynligt, og at tvivl skal komme den tiltalte til gode.⁶² Problemstillingen der bliver taget op her, er interessant, da der kan sås tvivl om den retssikkerhedsmæssige side af behandlingen af disse sager. Adolphsen peger på, at der burde være et krav om, at der skal være en klar sandsynlighedsovervægt for den varige manglende forældreevne før bestemmelsen, finder anvendelse.⁶³ Videre er det vurderet, hvorvidt kravet om kontinuitet i barnets liv, udelukkende vil kunne søges opfyldt ved adoption, og ikke blot ved at opretholde en anbringelse. Hun peger på, at det vil være svært, ud fra en proportionalitetsbetragtning, at begrunde behovet for adoption på kontinuitet ved allerede anbragte børn, da denne kontinuitet vil kunne blive opretholdt på anden vis. Dog kommer hun i sine refleksioner frem til, at der ved opretholdt anbringelse ikke er den samme sikkerhed i stabiliteten og den kontinuerlighed der bliver givet ved adoption, da opretholdt anbringelse undergår en løbende kontrol og revurdering, hvor det for barnet kan betyde øgede bekymringer og tvivl om, hvorvidt de kan blive hvor de er, eller de pludselig bliver hjemsendt til forældrene.⁶⁴

2.3.2 Delkonklusion

Det kan konkluderes, at ændringen af Adoptionslovens § 9 i 2015, bestod af både en lempelse af adgangen til at benytte bestemmelsen, og en afklaring af, hvilke instanser der har hvilke opgaver, og hvor der fra kommunens side kunne hentes hjælp til fortolkning af disse sager. De materielle betingelser for tvangsadoption af et barn og en ung var således, at betingelserne for anbringelse af et barn uden for hjemmet jf. servicelovens § 58, stk.1, nr.1 eller 2 skulle være opfyldt. Yderligere skulle det være sandsynliggjort, at forældrene varigt ikke ville være i stand til at varetage omsorgen

⁶¹ U.2015B.450

⁶² U.2015B.450 s. 6-7

⁶³ U.2015B.450 s. 6-7

⁶⁴ U.2015B.450 s. 8.

for barnet. Afslutningsvis skulle det være sandsynliggjort, at adoption af hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst, ville være det bedste for barnet.⁶⁵

Tager man Caroline Adolphsens vurderinger i betragtning, ses der stadig et behov for ændringer af bestemmelsen. Med den nye ordlyd, er der mange punkter der er gjort nemmere for forvaltningen, men samtidig giver bestemmelsens ordlyd stadig anledning til tvivl om, hvorledes den skal finde anvendelse, og ”hvor” sandsynligt det skal være med forældrenes varige manglende forældreevne.

Kapitel 3

Efter en historisk analyse og gennemgang af udviklingen, både med selve ordlyden af adoptionslovens § 9 og med tilhørende retspraksis og udtalelser om anvendelsesmulighederne, samt de ønskede anvendelsesmuligheder, vil dette kapitel analysere og vurdere den nyeste og nugældende version af bestemmelsen.

3.1 Indførelsen af Barnets Lov

I 2023 var lovgivers fokus endnu engang på at styrke børn og unges kontinuitet og stabilitet i opvæksten. Regeringen gik ud med forslag, og senere vedtagelse, af barnets lov.

Byggestenene hertil ses allerede igangsat i 2021, hvor flere af de politiske partier indgik en aftale med reformen, Børnene Først.⁶⁶ I betænkningen til barnets lov er det præciseret, at formålet med den nye lov, er at adskille bestemmelser fra andre lovgivninger angående børn og unge, og samle dem i én lov. Samtidig var der et ønske om, at flere særlovgivninger på samme tid skulle tilpasses, herunder Adoptionsloven.⁶⁷ Lovgiverne ville have et større og bedre fokus på barnets bedste. Der har ligeledes været et ønske om, at sagsbehandlingen skulle være mere tidssvarende, og have et ændret børnesyn hvor barnet og dets interesser, om nødvendigt, skal prioriteres over forældrenes.⁶⁸

I aftaledokumentet angående barnets lov, er det forklaret at den første tid i barnets liv har stor betydning for barnets videre udvikling. Det har udmøntet sig i, at der i den vedtagne version af

⁶⁵ LBKG nr. 1821 af 23/12/2015

⁶⁶ LFB 2023-05-30 nr. 93 Betænkninger over Forslag til barnets lov

⁶⁷ LFB 2023-05-30 nr. 93 Betænkninger over Forslag til barnets lov

⁶⁸ LFB 2023-05-30 nr. 93 Betænkninger over Forslag til barnets lov

barnets lov, er indsat en bestemmelse der gør, at der kan igangsættes sager ved kommunerne allerede inden barnet er født. Disse sager kan blandt andet omhandle muligheden for anbringelse eller adoption. Ligeledes blev det vurderet, at det ville være hensigtsmæssigt at tilføje bestemmelser angående de kommunale overvejelser ved nyfødte der bliver anbragt. Her bad aftaleparterne om en bestemmelse, der gjorde at man forpligtede kommunerne til at overveje adoption. Tillige blev det vurderet, at der var behov for en bestemmelse der gør, at kommunerne altid vil skulle undersøge muligheden for adoption af kommende søskende til børn, der allerede er langtidsanbragt uden for hjemmet eller er blevet tvangsbortadopteret på grund af massive problemer ved forældrene.⁶⁹

3.1.1 Relevante bestemmelser i Barnets lov

Tankerne bag Børnene Først reformen angående øgede muligheder for adoption, blev i medfør af ikrafttrædelsen af barnets lov, implementeret i henholdsvis §§ 47, 69 og 70.⁷⁰

Indholdet i § 47 indeholder krav for, hvornår der kan træffes afgørelse om anbringelse uden for hjemmet uden forældrenes samtykke, og det er samme krav der skal være opfyldt i den nyeste og gældende version af adoptionslovens § 9 for at tage beslutning om at tvangsadoptere et barn.

Bestemmelsen er videreført fra serviceloven, men blev flyttet til barnets lov ved implementeringen af denne.⁷¹ I den nugældende version af adoptionslovens § 9, bliver der i stk.3 angivet at betingelserne for § 47 stk.1 nr.1 eller 2 skal være opfyldt før der kan finde en tvangsadoption sted. Bestemmelsen angiver, at der kan ske tvangsanbringelse af et barn, hvis ”...der er en åbenbar risiko for, at barnets eller den unges sundhed eller udvikling lider alvorlig skade på grund af følgende:

1) utilstrækkelig omsorg for eller behandling af barnet eller den unge.

2) Overgreb, som barnet eller den unge har været udsat for”⁷²

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen, skal der ved barnets sundhed eller udvikling forstås, at der er tale om barnets generelle almentilstand, men der kan også indgå andre forhold der har betydning for barnets trivsel. Når det nævnes at der skal være en ”åbenbar risiko” omhandler det, at bestemmelsen vil kunne finde anvendelse allerede inden der er sket en skade på barnets

⁶⁹ Aftaletekst Børnene Først – Social og Ældreministeriet, s.6.

⁷⁰ L.2023-06-13 nr. 721

⁷¹ L.2023-06-13 nr. 721 § 47

⁷² L.2023-06-13 nr. 721 § 47, stk.1 nr.1 og 2.

sundhed eller udvikling. Med denne formulering bliver der lagt op til, at der skal tages højde for både den tilstand barnet er i når undersøgelsen begynder, men kan ligeledes bero på en vurdering af, hvordan barnets fremtidige opvækstbetingelser vil være. Bestemmelsen søger at beskytte børnene allerede inden der er sket så alvorlig skade, at det kan være svært at afhjælpe. Det er derfor ikke en betingelse for at anvende bestemmelsen, at der allerede skal have fundet en skade sted. Forarbejderne forklarer ligeledes, at en sådan åbenbar risiko også vil kunne vurderes ud fra, hvordan forældrene har været overfor eventuelle ældre søskende til det barn der er tale om.⁷³

Sidstnævnte del af bestemmelsens stk.1, vil kunne have stor betydning på den nugældende adoptionslovs § 9, da denne åbner op for at kunne tage beslutning om tangs bortadoption allerede inden barnet er født. En vurdering af om betingelserne for tvangsanbringelse er til stede, kan således indeholde vurderinger af, hvordan et forældrepar vil kunne håndtere opgaven at tage sig af et spædbarn på baggrund af andre søskende, og derfor føre til et mere oplyst grundlag for beslutningen om tvangsadoption. Hvis det således viser sig, at forældrene tidligere er blevet erklæret helt ude af stand til at tage vare på et andet barn, kan det give et billede af, at de heller ikke vil være i stand til at tage vare på et andet.

Det nævnes ligeledes i forarbejderne, at forholdene der er opremset i stk.1 nr.1-4, ikke vil kunne stå alene. Det skal ligeledes vurderes, at situationerne vil kunne føre til åbenbar risiko for alvorlig skade på barnets sundhed og udvikling. Det vil eks. således ikke være fyldestgørende nok at vurdere at en forælder har psykiske problemer. Det skal i denne sammenhæng ligeledes vurderes, hvorvidt denne psykiske lidelse vil kunne føre til skade hos barnet.⁷⁴ Ud fra forarbejderne kan det udledes, hvilke problemer der kan føre til en tvangsanbringelse, og i værre tilfælde – tvangsadoption af barnet. Der kan være tale om, at forældrene mangler de personlige ressourcer der skal til for at opfostre et barn, større forstyrrelser i forælders personlighed eller psykiske lidelser. Ved flere af de nævnte problemstillinger, vil personen kunne have svært ved at sætte sig ind i et barns behov, eller ligefrem kunne sætte sine egne behov før barnets. Der kan også være tale om så omfattende psykiske problemer, at forælderen ikke vil kunne tage vare på sig selv. Flere forskellige former for omsorgssvigt bliver også nævnt som værende årsager til at vurdere betingelserne i § 47, stk.1 som opfyldt. Der kan i den sammenhæng være tale om forældre der ikke kan overkomme at sørge for, at barnet eller den unge møder stabilt i skole, hvorfor

⁷³ LFF 2023-03-29 nr. 93 Barnets lov, kommentarer til § 47.

⁷⁴ LFF 2023-03-29 nr.93 Barnets lov, kommentarer til § 47.

undervisningspligten ikke vil være overholdt, og her vil man også kunne vurdere at barnets udvikling lider skade.

Barnets lovs §§ 69 og 70, indeholder myndighedernes opgaver i forbindelse med en adoption. I § 69 bliver det beskrevet, hvornår kommunalbestyrelsen skal overveje, om det vil være det bedste for barnet at blive bortadopteret. Ligesom det tidligere er nævnt i gennemgangen af de historiske versioner af adoptionslovens § 9, nævnes der i denne bestemmelse, at hensynet til kontinuitet og stabilitet i barnets liv under opvæksten er en afgørende faktor. Det er i bestemmelsen gjort klart, at hvis det må antages at barnet fremtidigt vil skulle være anbragt uden for hjemmet i en længere årrække, vil det være hensigtsmæssigt også at overveje, hvorvidt en adoption vil være bedst. De situationer der er tale om, er ved anbringelse udenfor hjemmet jf. Barnets lov §§ 46, 47 og 49, hvis der bliver truffet beslutning om fortsat anbringelse efter § 50 eller ved beslutning om permanent anbringelse jf. § 67. Bestemmelsen stk.2 giver ligeledes hjemmel til, at hvis en forælder til et barn eller en ung er anbragt eller bortadopteret på grund af manglende forældrebevne, skal kommunalbestyrelsen overveje om det vil være det bedste for det ufødte barn også at blive bortadopteret.⁷⁵

I § 70 står der beskrevet, hvilke oplysninger der skal fremskaffes af kommunalbestyrelsen, hvis der skal sendes en indstilling om tvangsadoption af et barn jf. Adoptionslovens § 9, stk. 2-4 til børne- og ungeudvalget. En sådan indstilling skal blandt andet jf. stk. 2, indeholde en børne- eller ungefaglig undersøgelse, barnets plan, en redegørelse for at betingelserne for adoption uden samtykke er opfyldt, en redegørelse for kommunalbestyrelsens arbejde og overvejelser angående hjemgivelse af barnet eller den unge, samt oplysninger om barnet eller den unges holdning til den påtænkte adoption og en redegørelse for at betingelserne i § 47, stk. 1 og 2 omkring anbringelse udenfor hjemmet er opfyldt.⁷⁶

Til hjælp for kommunerne i beslutningsprocessen angående adoption uden samtykke, er der indsat en bestemmelse i barnets lov, der giver hjemmel til at de kan få støtte og vejledning fra den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) jf. barnets lov § 71. I bestemmelsens stk.1, har kommunen mulighed for at søge hjælp hos organisationen hvis de har overvejelser om adoption uden samtykke efter adoptionslovens § 9, stk. 2 eller 4. Der er her tale om nogle meget

⁷⁵ L.2023-06-13 nr. 721 § 69

⁷⁶ L.2023-06-13 nr. 721 § 70

komplekse sager, og sager der har stor betydning for de involverede, og her er der altså givet en mulighed til hjælp og vejledning i at lave indstillingen korrekt, og få indhentet alle de relevante oplysninger til brug for beslutningen. Bestemmelsens stk.2 angiver, at kommunalbestyrelsen skal søge vejledning ved sager om indstilling til adoption efter adoptionslovens § 9, stk. 3. Sager efter dette stk. i bestemmelsen er de mest komplekse, og her er der langt større krav for bevisbyrden end ved de øvrige stykker i bestemmelsen. Dette stykke i bestemmelsen indeholder ligeledes hjemlen til at træffe beslutning om adoption uden samtykke inden barnet er født. Derfor er det besluttet, at kommunalbestyrelserne rundt om i landet er tvunget til at få råd og vejledning fra VISO når der skal laves en indstilling om adoption uden samtykke jf. adoptionslovens § 9, stk.3.

Stk.3 i § 71 omhandler, at VISO skal pålægge en kommunalbestyrelse at få generelle råd og vejledning om adoption, hvis ikke kommunen har modtaget hjælp eller støtte i andre sager. Denne bestemmelse pålægger VISO en form for initiativpligt til at kontakte kommuner der ikke har beskæftiget sig med adoptionssager før. På grund af det høje dokumentationskrav i sådanne sager, er VISO med til at undervise kommunerne i at beskytte borgernes retssikkerhed, og hvordan de skal håndtere overvejelser om hvornår hensynet til kontinuitet og stabilitet hos et barn eller en ung taler for, at der skal indstilles til adoption uden samtykke.⁷⁷

3.2 Gældende version af adoptionslovens § 9.

Samtidig med ikrafttrædelsen af barnets lov, trådte den seneste og nugældende version af adoptionslovens § 9 i kraft. I forhold til den forhenværende version af bestemmelsen, blev der blandt andet tilføjet et ekstra punkt til stk.3. Dette punkt omhandler muligheden for, i ekstraordinære tilfælde at kunne træffe afgørelse om at tvangsbortadoptere barnet allerede inden barnets fødsel. Yderligere blev der i bestemmelsen ændret i både stk.3 og stk.4. Hvor der før stod ” I lov om social service” ændredes til ” i barnets lov”.⁷⁸ Som tidligere nævnt i forhenværende afsnit, blev flere bestemmelser flyttet fra Serviceloven, og placeret i barnets lov. Udover referencerne til, hvilken lov der indeholder betingelserne for anbringelse, har der udelukkende været tale om en tilføjelse af § 9 stk.3, 2.pkt. Det resterende af bestemmelsen har ikke ændret sig,

⁷⁷ LBKG 2024-01-25 nr. 83 Barnets Lov.

⁷⁸ L.2023-06-13 nr. 753 § 4

og dermed er kriterierne for anvendelse, det samme som ved den tidligere gennemgåede ændring fra 2015. Derfor er fokus i nærværende kapitel på stk.3, 2.pkt.

Bestemmelsen, der trådte i kraft d 1/1 2024 lyder:

§ 9

Tilbagekaldes et i overensstemmelse med § 8 meddelt samtykke, kan adoptionsbevilling dog meddeles, såfremt tilbagekaldelsen under særlig hensyntagen til barnets bedste ikke er rimeligt begrundet.

Stk. 2.

Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.

Stk. 3.

Adoption kan meddeles efter stk. 2, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 47,stk. 1, nr. 1 eller 2, i barnets lov er opfyldt, og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet. Afgørelse efter 1. pkt. kan træffes inden barnets fødsel, når der i helt ekstraordinære tilfælde er grundlag herfor.

Stk. 4.

Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie efter § 43, stk. 1, nr. 1-4, i barnets lov, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 47, stk. 1, i barnets lov er opfyldt, kan adoption efter stk. 2 meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.⁷⁹

Forarbejderne til lovændringen af den nugældende version af adoptionslovens § 9, blev fremsat umiddelbart samtidig med forslaget om indførelsen af barnets lov, der er en særskilt udskilning af mange bestemmelser der hidrører børn og unge. Det fremgår af forarbejderne til ændringen, at forslaget ”*har til formål at hjælpe udsatte børn og familier tidligere og bedre end i dag.*”⁸⁰ der ses altså allerede her, en potentiel idé bag, at der nu er mulighed for at træffe afgørelse om tvangsadoption allerede inden barnets fødsel. Inden afgørelsen om at indsætte et 2.pkt. i stk.3, har ankestyrelsens praksis været, at en sag om tvangsadoption først kunne foretages tidligst 3

⁷⁹ LBKG 2019-08-07 nr 775

⁸⁰ LFF 2023-03-29 s. 21 om Bemærkninger til Lovforslaget.

måneder efter barnets fødsel. Dette bygger på det faktum, at forældrene ifølge adoptionslovens § 8, stk.2, først kan give samtykke til adoption på dette tidspunkt. Det har dog ikke været en hindring for at kommunalbestyrelsen og børne-ungeudvalget kunne behandle en sag om tvangsadoption, og tillige sende den videre til Ankestyrelsen til behandling.⁸¹

Forarbejdernes gennemgang af den dagældende praksis om behandling af sager om tvangsadoption nævner også forældreansvarslovens § 20a, der giver oprindelige slægtninge ret til at anmode om fastsættelse af samvær med barnet efter adoption. Denne bestemmelse har, i forbindelse med krav og praksis fra EMD en stor betydning for, om sagerne om tvangsadoption er i overensstemmelse med menneskerettighederne. Derfor bliver denne bestemmelse behandlet særskilt i et senere afsnit.⁸²

I forhold til det nye 2.pkt i stk.3. bad man social, bolig – og ældreministeriet om at overveje situationen. De nævner, at den første tid i et barns liv har vital betydning for resten af barnets liv og fremtidige udvikling. Der findes forældre, der har så svært ved at kunne klare en forælderrolle, at de vil være skyld i voldsomme omsorgssvigt tidligt i barnets liv ”*hvilket vil få store negative konsekvenser for barnet.*”⁸³ de nævner yderligere, at måden man har håndteret disse problemstillinger tidligere, var at fjerne barnet fra forældrene og anbringe det hos en midlertidig plejefamilie. ”*i nogle af disse situationer er den bedste løsning for barnet imidlertid at få mulighed for at starte livet op i en anden familie. Barnets behov for at starte livet i en anden familie kan være åbenbart allerede inden fødslen...*”⁸⁴ de pegede på at der skulle laves en mulighed for at beskytte disse børn bedre, og give mulighed for en tidligere start på sagsbehandlingen, så de børn, hvor det allerede tidligt i forløbet (nogle gange lang tid inden fødsel) står klart at forældrene varigt ville være ude af stand til at tage vare på barnet, ikke burde blive kastebolde i systemet ved først at skulle anbringes hos plejefamilie, for derefter at blive frigivet til tvangsadoption og komme ud i deres fremtidige familier. De pegede på, at muligheden for at træffe afgørelse om tvangsadoption allerede inden barnet var født, ville gøre en stor forskel for disse børn, og at barnet ville have større gavn af at komme direkte ud til den fremtidige familie frem for at komme i pleje først. De understreger, at det udelukkende skulle være tale om en fremskyndelse af behandlingen af adoptionssagerne, hvor det meget tidligt står klart, at

⁸¹ LFF 2023-03-29 s. 24

⁸² LFF 2023-03-29 s. 26

⁸³ LFF 2023-03-29 s. 27 Social, Bolig- og Ældreministeriets overvejelser.

⁸⁴ LFF 2023-03-29 s. 27

forældrene ingen forældreevne har.⁸⁵ Fokus for bestemmelsen skulle således være, at barnet skulle have lov til at vokse op hos en rigtig familie og ikke burde nøjes med en plejefamilie, hvor fremtiden ville være usikker.

Forslaget til loven peger selv på, at der kan ligge en potentiel risiko for, at indførelsen af dette 2.pkt. i bestemmelsen gør, at der skal stilles utroligt høje krav for anvendelsen for at sikre overholdelse af de danske forpligtigelser i forhold til EMRK – navnlig med hensyn til retten til familieliv (EMRK artikel 8). Det nævnes, at der ikke bliver ændret på betingelserne i § 9, stk.3, men at en der skal tages højde for, at afgørelser efter 2.pkt. kan risikere at blive taget på et ikke fuldstændigt grundlag, da man ikke har mulighed for at indhente oplysninger om, hvordan forældrene og barnets forhold vil være. Endnu en problematik der bliver taget op er, at der ved sagsarbejdet om tvangsadoption efter § 9 stk.3, 2.pkt. reelt aldrig vil have været tale om at der skal arbejdes hen imod at barnet på et senere tidspunkt vil kunne genforenes med forældrene.⁸⁶ Sidstnævnte vil kunne være et problem i forhold til, hvordan EMD har taget stilling til sager om tvangsadoption, men dette vil blive taget op i et senere afsnit.

Det skal bemærkes, at der i forarbejderne også er givet et bud på, hvornår 2.pkt. kan finde anvendelse. Her vil der, ifølge lovgiver, skulle være tale om, at der skal forelægge helt ekstraordinære omstændigheder, der *”klart er begrundet i tungtvejende hensyn til barnets bedste.”*⁸⁷ Her kan der blandt andet være tale om, at de vordende forældre har svære fysiske eller psykiske handikap, har personlighedsforstyrrelser af slem grad, mental retardering eller langvarigt misbrug der kan have forårsaget at forældreevnen er begrænset. Det skal stadig, som med den resterende del af adoptionslovens § 9, være sandsynliggjort at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet.⁸⁸

Afslutningsvis næves der, at selvom der indledes en sådan sag i god tid inden barnet er født, er der ikke sikkerhed for, at Ankestyrelsen på den givne tid, kan nå at få sagen afgjort inden barnet bliver født. Det kan f.eks. opholde sagen, hvis der ikke er fastslået faderskab til det pågældende barn. Her vil der skulle laves en faderskabsundersøgelse, så begge forældres tilstand og

⁸⁵ LFF 2023-03-29 s. 27

⁸⁶ LFF 2023-03-29 s.28

⁸⁷ LFF 2023-03-29 s.28

⁸⁸ LFF 2023-03-29 s.28.

forældreene vil kunne blive vurderet, hvilket også medvirker til at der kan træffes afgørelse på et mere oplyst grundlag.⁸⁹

3.3 Delkonklusion

Med indførelsen af barnets lov, og dermed også ændring af de resterende særlovgivninger der hidrører børn og unge, har lovgiver taget endnu et skridt for at sikre børn og unges trivsel og kontinuitet i barndommen. Både barnets lov og adoptionsloven tager afsæt i, at alle børn og unge har ret til kontinuitet og stabilitet i barndommen, og tillige søger adoptionsloven at give hjemmel til, allerede i et tidligt stadie af barnets liv, at sikre at barnet vokser op ved forældre med stor forældreene og med den rette omsorg et barn har behov for.

Med indførelsen af § 9, stk.3, 2.pkt. er der åbnet op for, at der allerede kan træffes afgørelse om at tvangsbortadoptere et barn inden fødslen. Denne bestemmelse er ifølge forarbejderne indsat, så der er hjemmel til at igangsætte sagsbehandlingen af adoptionssagerne så tidligt, så der vil være mulighed for, at barnet fra starten kan blive placeret ved den familie hvor barnet permanent skal vokse op hos. Det bliver understreget, at denne hjemmel udelukkende skal finde anvendelse i ekstraordinære situationer, hvor der meget tidligt i forløbet er en klar formodning om, at forældrene varigt vil være ude af stand til at tage vare på et barn. Forarbejderne peger på, at bestemmelsen blandt andet vil kunne finde anvendelse i sager, hvor forældrene i forvejen har fået tvangsbortadopteret eller tvangsanbragt et barn. I disse sager, vil der i historisk forstand, allerede ligge vurderinger om, hvordan disse forældres forældreene har været, og sandsynligvis varigt vil være. Dette vil ifølge forarbejderne hjælpe sagsbehandlerne i at lave en tidligere vurdering af, hvorvidt det ufødte barn skal tvangsbortadopteret allerede fra fødslen.

Da stk.3, 2.pkt. først er blevet implementeret i januar 2024, findes der ikke nogen retspraksis der kan fortælle hvordan punktet finder anvendelse. Hvis man ser på, hvad der er skrevet ind i forarbejderne til § 9 stk.3, 2.pkt. står det klart, at lovgiver har været vidende om, at en anvendelse af dette punkt kan risikere at være i strid med EMRK. Dette vil specifikt blive diskuteret i specialets afsluttende afsnit.

På baggrund af ovenstående, vil det følgende kapitel omhandle hvilke forpligtigelser Danmark har tiltrådt ved ratificering og inkorporering af EMRK. Herunder vil der blive redegjort for konventionens artikel 8, der omhandler retten til familieliv. Herefter vil kapitlet indeholde analyser

⁸⁹ LFF 2023-03-29 s. 28.

af flere EMD-domme, der afspejler hvordan praksis er på området for tvangsadoptioner. Afslutningsvis vil kapitlet indeholde analyse og gennemgang af dansk retspraksis, hvor spørgsmålet om, hvorvidt behandlingen af specifikke sager er i strid med EMRK's artikel 8.

Kapitel 4

Danmark har i 1953 ratificeret Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – EMRK. I 1992 valgte man at inkorporere konventionen i den danske lov og her blev den en del af dansk ret.⁹⁰ Med både tiltrædelsen og inkorporeringen, forpligtede vi os til at overholde de bestemmelser der findes i konventionen. Konventionen indeholder forskellige menneskerettigheder. Vigtig for dette speciale er specielt EMRK's Artikel 8, der vedrører retten til familieliv.

For at danne et større overblik over anvendelsen af den gældende ret på området for tvangsadoptioner, vil nærværende kapitel omhandle EMRK og dennes domstol EMD. Herunder vil Artikel 8 blive analyseret, og retspraksis fra EMD vil blive anvendt til at give et overblik over, hvordan retstilstanden for dette område er internationalt. Da der på nuværende tidspunkt ikke findes nogen nyere afgørelser fra EMD angående behandling af sager om tvangsadoption hvor Danmark har været involveret, vil der blive taget udgangspunkt i den nyeste praksis omhandlende Norge.⁹¹

4.1 Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8

Som led i at beskrive gældende ret for området tvangsadoption, er det nødvendigt at se nærmere på EMRK's artikel 8, der omhandler retten til privatliv og familieliv.

Bestemmelsen har ordlyden:

”Art. 8

Stk. 1. Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.

Stk. 2. Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller

⁹⁰ Individets grundlæggende rettigheder, Rytter, Jens Elo s. 56.

⁹¹ Strand Lobben and others v. Norway

forbrydelse, for at beskyttesundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.”⁹²

Denne artikel har til formål at beskytte alle menneskers ret til både privatliv, familieliv, hjemmets ukrænkelighed og private korrespondancer. Beskyttelseshensynene i denne artikel er brede, og artiklen dækker over mange situationer og problemstillinger, herunder blandt andet fysiske overgreb, tvangsforanstaltninger på egen person, personligt omdømme, intimsfære og identitet, og forældremyndighed over børn.⁹³

Relevant for nærværende speciale er, at denne artikel også dækker situationerne omkring tvangsadoptioner, da der kan være tale om et indgreb i retten til familieliv.

Ser man udelukkende på artiklens stk. 1, tilsiger artiklen at der er visse rettigheder der er beskyttet mod indgreb fra myndighederne jf. Art. 8 stk.1. Her er der tale om nogle negative forpligtigelser for myndighederne, der skal afholde sig fra at gøre ulovlige indgreb i de beskyttede rettigheder.⁹⁴ Ser man længere ind i artiklen, findes det dog, at disse rettigheder ikke er absolutte. I artiklens stk.2, er der udtømmende oplistet situationer, hvor der kan gøres indgreb i de beskyttede rettigheder. Her er der altså tale om nogle indskrænkede undtagelsesmuligheder. Artiklens stk. 2 oplyser videre tre kriterier for, hvornår det kan være i overensstemmelse med konventionen at gøre indgreb i rettighederne.⁹⁵

Disse tre kriterier består af at: indgrebet skal være i overensstemmelse med loven, den skal varetage et eller flere legitime formål, og det skal være nødvendigt i et demokratisk samfund.

Som det første kriterie, legalitetskravet, skal indgrebet være i overensstemmelse med loven. Det vil sige, at der skal findes en klar lovhjemmel i national ret, der lovliggør indgrebet. Under dette kriterie tilhører også, at de nationale materielle og processuelle rettigheder skal overholdes i forbindelse med udøvelsen af indgrebet.⁹⁶

Andet kriterie omhandler at ”varetage et eller flere legitime formål”. I artiklen er der oplyst en udtømmende opremsning af, hvilke formål der anses for at være legitime:

- Den nationale sikkerhed

⁹² Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

⁹³ Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med kommentarer, Artikel 8 s. 641.

⁹⁴ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere, s.755.

⁹⁵ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere, s. 755

⁹⁶ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere s. 755

- Den offentlige tryghed
- Landets økonomiske velfærd
- At forebygge ro eller forbrydelse
- Beskytte sundheden eller sædeligheden
- Beskytte andres rettigheder og friheder⁹⁷

For nærværende speciale er specielt det sidste punkt ” beskytte andres rettigheder og friheder” relevant, da tvangsadoptioner hovedsageligt vil kunne henføres under dette legitime formål.

Fortolkning af dette kriterie skal gøres indskrænkende. Dette har den betydning, at hvis der bliver gjort indgreb i en af artikel 8 beskyttet ret, og det ikke kan begrundes i nogle af de ovenstående hensyn, vil der allerede af den grund, kunne statueres et brud på konventionen. Dog ses det ikke i EMD-praksis at være et større problem, da artiklen har en bred formulering der gør, at medlemsstaterne ved behov for indgreb, vil kunne få det passet ind under de oplistede hensyn.⁹⁸

Det sidste kriterie ” nødvendigt i et demokratisk samfund” følger en proportionalitetsafvejning, hvor det skal vises, at indgrebet er proportionalt i forhold til formålet. Jon Fridrik Kjølbro nævner i sin bog – Den europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, at ”*Ved vurderingen af, om kravet om proportionalitet er opfyldt, er det af betydning, om de anvendte foranstaltninger er rimelige og egnede til at opnå det legitime formål.*”⁹⁹ og henviser til, at der som udgangspunkt findes et krav om, at det skal være undersøgt, om der er mindre indgribende foranstaltninger der kan benyttes til at opfylde formålet. Da sager der hidrører artikel 8, bliver afgjort på baggrund af et skøn i den individuelle sag, vil det variere, hvor stor en skønsmargin EMD vil give medlemsstaterne i afgørelsen af sagerne. Der vil kunne forekomme forskel på, hvor tungtvejende årsager der skal til, før EMD vil være enige i, at der ikke er sket en krænkelse af artikel 8.¹⁰⁰ I sager om tvangsadoption, hvor der er tale om yderst indgribende foranstaltninger for familielivet, vurderes der at skulle være meget tungtvejende årsager til at indgrebet vil være i overensstemmelse med artikel 8.

EMD har flere gange taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt artikel 8 var krænket. For nærværende speciales fokusområde, tog de i 2019 stilling til, hvorvidt det var i overensstemmelse med artikel 8, at de norske myndigheder havde tvangsbortadopteret et barn.¹⁰¹

⁹⁷ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere s. 765.

⁹⁸ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere s. 765.

⁹⁹ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere s. 768.

¹⁰⁰ Den Europæiske menneskerettighedskonvention for praktikere s. 770.

¹⁰¹ Strand Lobben and others v. Norway

Sagen omhandler en gravid kvinde med en hjerneskade (grundet epileptiske anfald) der henvendte sig til det norske velfærdssystem, og udtrykte bekymring for egne evner som mor. Hun bad om at blive sendt på et mor-barn hjem, så hun kunne lære at blive så god en mor som muligt for hendes ufødte søn.

Det blev besluttet, at hun skulle opholde sig på et mor-barn hjem i 3 måneder efter fødslen. Her skulle personalet vurdere, hvorvidt hun var i stand til at tage vare på sin søn. Barnet blev født 25 september 2018, og herefter flyttede hun og sønnen ind på mor-barn hjemmet. Allerede efter under en måned, 10/10, bliver de sociale myndigheder tilkaldt, da personalet var bekymrede for drengens udvikling, og moderens manglende forældrefærdigheder. På et møde med de sociale myndigheder og personalet på hjemmet den 17/10, gav moderen udtryk for at ville forlade hjemmet, da hun ikke mente at hun havde behov for mere vejledning. Personalet forklarede, at der havde været 24 timers overvågning på moderen grundet store fald i drengens vægt. Her var det observeret, at moderen ikke var i stand til selv at se, hvornår drengen var sulten, og vågnede ikke om natten når han græd. De udtalte blandt andet at hvis ikke de havde været til stede, ville drengen sandsynligvis ikke have overlevet. De sociale myndigheder vurderede, at barnet ville være i fare hvis moderen og barnet forlod hjemmet. Det blev herefter besluttet, at drengen skulle i akut pleje mod moderens vilje og at moderen fik besøgsret i halvanden time om ugen.¹⁰²

Trods flere forsøg fra moderen om at få ændret beslutningen om akut anbringelse af sønnen, blev beslutningen opretholdt ved flere instanser med henvisning til, at der var sket en berettiget akut tvangsanbringelse af sønnen, der ellers ville have lidt overlast i moderens varetægt. Samtidig var der igangsat en sag ved de sociale myndigheder om permanent anbringelse af sønnen.¹⁰³ Under sagen om permanent anbringelse, bad de sociale myndigheder om, at der skulle gives moderen overvåget samvær af 2 timers varighed, 4 gange om året.¹⁰⁴

Det blev besluttet at der skulle gives tilladelse til en permanent tvangsfjernelse, og at det var vigtigt for sønnens fremtidige tilknytning til plejeforældrene, at kontakt med moderen skulle holdes til 2 timer, 6 gange om året.¹⁰⁵

¹⁰² Strand Lobben and others v. Norway para. 1-22

¹⁰³ Strand Lobben and others v. Norway para. 34-36

¹⁰⁴ Strand Lobben and others v. Norway para. 37.

¹⁰⁵ Strand Lobben and others v. Norway para. 43-45.

Moderen tog sagen videre til den norske byret. Byretten fandt det ikke tilstrækkeligt bevist, at moderen ikke kunne tage vare på sønnen, og ophævede derfor den permanente tilladelse til tvangsfjernelsen. Barnet skulle derfor tilbagegives til moderen. Men inden dette nåede at finde sted, blev sagen anket til den norske landsret.¹⁰⁶

Landsretten fandt, at det var tilstrækkeligt bevist, at det ikke ville være i barnets bedste interesse at være hos moderen, og at han nu havde fået en stærk tilknytning til plejeforældrene.

Sagen blev taget op igen i 2011, hvor moderen bad om at få sønnen hjemgivet, eller alternativt få lov til at få mere kontakt med barnet. Samtidig bad de sociale myndigheder om, at plejefamilien skulle have lov til at adoptere barnet uden tilladelse fra moderen. Moderen havde i mellemtiden giftet sig, og var gravid. Det blev vurderet af eksperter, at moderen havde en IQ på 86 – som er svarende til indenfor normalrammen. Samtidig blev det vurderet af moderens læge, at der ikke var nogle tegn på, at hun ikke ville kunne tage sig af det nyfødte barn.¹⁰⁷

På trods af moderens fremskridt, og den nyere vurdering af hendes forældreevner, blev det besluttet, at plejeforældrene fik tilladelse til at adoptere barnet mod moderens vilje. Der blev lagt vægt på, at barnet nu havde en så stærk kontakt til plejeforældrene, at det ville være til skade for ham at blive fjernet fra dem.¹⁰⁸

Efter endt prøvelse i det norske retssystem, bad moderen om, at sagen skulle stilles for EMD, for at få prøvet om EMRK's artikel 8 (retten til familieliv) var blevet krænket.

Inden afgørelsen af den specifikke sag, udtalte EMD's deltagende dommere sig generelt om barnets og forældrenes rettigheder i sager som disse. Retten fandt, at der ligger en positiv forpligtelse for de sociale myndigheder om, at der i sager om anbringelser, skal arbejdes på at gøre familien klar til at få barnet hjemgivet. Det nævnes, at anbringelser udenfor hjemmet bør være en midlertidig løsning, og at det ultimative mål med disse bør være at barnet skal bevare kontakten til den biologiske familie, så det gøres muligt at en hjemgivelse kan finde sted.¹⁰⁹ I relation til dette, blev der udtalt at "... *the family ties may only be severed in very exceptional circumstances.*"¹¹⁰

¹⁰⁶ Strand Lobben and others v. Norway para. 55.

¹⁰⁷ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 84-88

¹⁰⁸ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 90-92

¹⁰⁹ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 208

¹¹⁰ Strand Lobben and Others v. Norway, para 207

EMD statuerer her, at der skal være tale om meget særlige situationer, før tvangsadoption af et barn kan finde sted. Videre i præmisserne bliver det vurderet, at der skal finde en grundig undersøgelse sted, før en sådan beslutning kan træffes.¹¹¹

Endnu en interessant udtalelse findes i dommens præmis 208, hvori EMD fastslår, at hvis det på nogen måde har været de sociale myndigheder der har været skyld i at de biologiske forældre og barnet ikke har kunnet danne de nødvendige bånd til hinanden, skal det ikke komme dem til last ved en sag om tvangsadoption. Der skal altså være tale om, at et eventuelt manglende bånd til de biologiske forældre, kun kan benyttes som årsag til at godkende adoption, hvis det har været på grund af forældrenes manglende interesse i at have et sådant bånd, og ikke fordi myndighederne har afskåret dem fra at få et.¹¹²

Igennem hele gennemgangen af de generelle regler angående tvangsadoption, slås det fast, at barnets bedste altid skal veje tungere end forældrenes ønsker. Dog er der en forpligtigelse til de sociale myndigheder om, at det skal være forsøgt undersøgt, om mindre drastiske midler kunne være taget i brug i stedet for at bortadoptere barnet. Samtidig viser EMD respekt for, at der for de sociale myndigheder alligevel har et bredt skøn i forhold til at tage de rette beslutninger der er bedst for barnet.¹¹³

I den omtalte sag, kommer EMD, med stemmerne 13-4, frem til, at der er sket krænkelse af menneskerettighedskonventionens artikel 8 for både mor og søn. Dommerne fandt, at beslutningen om at lade plejeforældrene adoptere drengen, udelukkende var holdt op på, hvad der var bedst for barnet. Det fandtes, at der ikke på nogen måde var taget højde for den biologiske families ønsker, ”... *the domestic authorities did not attempt to perform a genuine balancing exercise between the interests of the child and his biological family*”¹¹⁴ og der havde aldrig rigtig været nogen seriøse overvejelser over, om drengen kunne blive frigivet til moderen. Videre blev det vurderet, at myndighederne heller ikke havde taget med i betragtning, at moderen ved ansøgningen om at få sønnen hjemgivet (eller givet udvidet besøgsretten) var i gang med en stor livsændring, hvor hun

¹¹¹ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 207.

¹¹² Strand Lobben and Others v. Norway, para. 208.

¹¹³ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 2011-2012

¹¹⁴ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 220.

både var blevet gift og havde fået endnu et barn, hvor der ikke fandtes at være nogen fare for, at barnet ville tage skade ved at være i moderens varetægt.¹¹⁵

Det bliver ligeledes vurderet, at beslutningerne i forløbet var blevet taget på baggrund af meget sparsom kontakt mellem moderen og barnet, og at kontakten meget tidligt i forløbet var blevet vurderet som værende af kontaktbevarende karakter – og ikke som et middel til at se, hvorvidt barnet på et senere tidspunkt kunne hjemgives til moderen. Det var flere gange i forløbet noteret, at besøgene mellem moderen og barnet ikke var vellykkede, men dommerne finder, at der ikke fra myndighedernes side var blevet gjort noget for at forbedre disse.¹¹⁶

Afslutningsvis finder dommerne det kritisabelt, at der ikke var blevet lavet nye psykologiske vurderinger af moderen inden sagen angående tvangsadoptionen. De fandt ligeledes, at når en af hovedårsagerne til at placere drengen i pleje var, at han var et skrøbeligt barn og havde behov for ekstra støtte og omsorg, burde der være lavet nye undersøgelser af, hvorfor drengen efter flere år, stadig havde større behov for støtte til trods for at han var blevet anbragt i en alder af tre måneder.¹¹⁷

Da dette er en af de seneste afgørelser fra EMD angående tvangsadoptioner, viser den præcedens på området, og er derfor vigtig i betragtningen af, hvilke kriterier der skal være opfyldt, før EMD finder artikel 8 stk.2 for opfyldt.

Disse kriterier fandtes heller ikke opfyldt i endnu en sag mod Norge i 2021. Her var der tale om en lignende sag, hvor en pige var blevet fjernet umiddelbart efter fødslen grundet moderens personlighedsforstyrrelser og milde retardering.¹¹⁸ Det videre sagsforløb ses at have været omtrent det samme som i den tidligere nævnte sag, Strand Lobben and Others v. Norway. Den største problematik i forløbet var, at retten i Norge, valgte at give meget lidt samvær mellem barn og mor under barnets anbringelse i plejefamilie – én time, fire gange årligt.¹¹⁹ Det blev senere besluttet, at barnet skulle frigives til adoption til plejeforældrene, og her blev kontakten med den biologiske mor helt ophævet, da plejeforældrene ikke ville gå med til at lave en såkaldt ”åben adoption”. På trods af dette, gav retten plejeforældrene lov til at adoptere pigen, men gav dem besked på at lade pigen få kontakt med sin biologiske mor på et senere tidspunkt hvis hun kom med det ønske.¹²⁰ I EMD’s

¹¹⁵ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 220.

¹¹⁶ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 2021-222

¹¹⁷ Strand Lobben and Others v. Norway, para. 224.

¹¹⁸ M.L V. Norway, para. 7

¹¹⁹ M.L V. Norway, para. 23

¹²⁰ M.L V. Norway, para. 40-46.

afgørelse af sagen, gøres det endnu engang klart, at når der bliver givet en tilladelse til at tvangsfjerne et barn, og placere denne i pleje, ligger der en positiv forpligtigelse ved de nationale myndigheder til at forene barnet og de biologiske forældre igen på et senere tidspunkt. Videre nævnes det, at myndighederne bør hjælpe de biologiske forældre på bedste vis, og først hvis alt hjælp til at bedre deres forældreevner er udtømt, kan man vurdere at det ikke er i barnets bedste interesse at have kontakt til forældrene. Når der bliver fastsat samvær, bør det gøres på en måde, hvor det kan forventes at båndet mellem barnet og de biologiske forældre kan blive bevaret. I denne sammenhæng sagde retten at ” *Family reunification cannot normally be expected to be sufficiently supported if there are intervals of weeks, or even months, between each contact session.* ”¹²¹ Her statueres det således, at for få sessioner mellem barnet og de biologiske forældre, kan skade arbejdet med at få forældrene gjort klar til at få hjemgivet barnet igen, og samtidig mindsker det chancerne for, at barnet vil få noget positivt ud af en sparsom kontakt med forældrene. Videre lægger domstolen vægt på, at i sager hvor der er en forskel i interesserne for henholdsvis barnet og forældrene, skal der søges en fair balance. Dog nævnes det, at der i meget exceptionelle situationer kan tillades, at båndet mellem barn og biologiske forældre kan brydes.¹²²

Til den specifikke sag, kommer domstolen frem til, at der blandt andet har været et meget sparsomt forhold mellem den biologiske mor og hendes datter, og at dette skyldtes meget restriktive foranstaltninger allerede fra starten hvor datteren blev fjernet og sat i pleje. De bemærker ved sagens forløb, at de norske myndigheder ikke på noget tidspunkt har haft i sinde at hjælpe moderen til at kunne få datteren hjemgivet. Når der udelukkende var givet moderen besøgsret i 4 timer årligt, mener retten at de således har afskåret moderen fra at opbygge en reel tilknytning til datteren. På baggrund af ovenstående, kom retten frem til, at der var sket et brud på EMRK's artikel 8.¹²³

4.2 Dansk praksis, der tager stilling til EMRK's Artikel 8

Der er også i dansk ret taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt en afgørelse om tvangsadoption har været i overensstemmelse med EMRK's artikel 8.

Højesteret tog i 2021 sidste gang stilling til, hvorvidt ankestyrelsens frigivelse af et barn til adoption, var i overensstemmelse med EMRK's artikel 8. Reglerne der finder anvendelse i Højesterets afgørelse af dommen, er fra den forhenværende version af adoptionslovens § 9. Dog er

¹²¹ M.L.V. Norway, para. 79-80.

¹²² M.L.V. Norway, para. 80-81, jf. Strand Lobben and Others v. Norway para. 206-207.

¹²³ M.L.V. Norway, para. 90-100.

der i den nugældende version af bestemmelsen alene tale om (for denne doms vedkommende) en ændring af hjemlen til anbringelse af barnet uden for hjemmet. Da dommen blev afsagt fandtes hjemlen til dette i servicelovens § 58, stk.1, nr.1 eller 2. Nu befinder den sig i barnets lovs § 47, stk.1, nr.1 eller 2. Den retlige præcedens dommen sætter, ses således stadig at være gældende, da der ikke har været nogen ændring af grundlaget for anbringelse.

Dommen omhandlede barnet B, der umiddelbart efter fødslen var blevet tvangsanbragt i plejefamilie. Senere blev der af Ankestyrelsen givet tilladelse til at frigive B til adoption imod forældrenes ønsker. Begge forældre havde gennemgået flere forældrekompetencevurderinger og psykologiske undersøgelser der pegede på, at både moren og faren havde lav intelligens og manglede både sproglige og visuelle evner. De blev begge vurderet til at have svært ved at imødekomme barnets behov. I forældrekompetencevurderingen blev deres udviklingspotentialer vurderet til at være meget lave. De ville således ikke kunne udvikle sig nok til at varetage den daglige omsorg for barnet uden at barnet ville tage skade, blive fejludviklet eller mistrives. Det blev derfor af Ankestyrelsen vurderet, at det var sandsynliggjort at forældrene varigt ville være ude af stand til at tage vare på B.

Det er i denne fremstilling tidligere nævnt, at der i vurderingen om forældreegnheden kan indgå vurderinger fra barnets ældre søskende, og hvordan forældrens evner har været i disse sager. Det ses også at være tilfældet i denne sag. Faren havde i forvejen to andre børn der ligeledes var blevet anbragt uden for hjemmet hvor faren kun havde fået tilkendt samvær med den yngste af disse.

Beslutningen blev taget videre til både byretten og landsretten, der begge kom frem til samme resultat som Ankestyrelsen. Afgørelsen om frigivelse til adoption uden samtykke blev derfor opretholdt. I begge disse behandlinger af afgørelsen, blev der i resultatet nævnt, at ”*De positive beskrivelser af forældrenes samvær med B kan ikke føre til en anden vurdering*”¹²⁴ Dette er en interessant udvikling i praksis. Det ses, at hvis denne sag havde foregået i 1972, hvor adoptionsloven blev implementeret i dansk ret, ville det have haft afgørende betydning at forældrene havde haft en positiv betydning for barnet, men i nugældende praksis har det altså ikke nogen større betydning for vurderingen af om adoption uden samtykke kan finde sted.

Den omtalte sag blev taget videre til Højesteret. Imellem sagens behandling i Landsretten og Højesteret, var barnet blevet placeret hos adoptanterne, og det var blevet vurderet af retten og en

¹²⁴ U.2021.4867 H

børnesagkyndig, at de biologiske forældre på nuværende tidspunkt ikke skulle have samvær med barnet, da det blev vurderet at barnet ikke var følelsesmæssigt moden nok til at håndtere kontakt med dem.

I de anførte anbringender fra de biologiske forældres advokat, gøres det klart, at de ikke mener at en tvangsadoption kan være i overensstemmelse med EMRK's artikel 8, når der ikke umiddelbart herefter bliver taget stilling til samvær efter Forældreansvarslovens § 20a, og er af den overbevisning at dette alene vil skulle føre til en ophævelse af adoptionsbevillingen.¹²⁵ På den anden side blev det vurderet af Ankestyrelsen, at der ikke har været nogen udvikling i forældrekompetencen fra de biologiske forældre, og holder stadig fast på, at betingelserne i § 9 stk.2 og 3 er opfyldt.

Højesteret vurderede at det var bevist, på baggrund af prognosevurderinger og forældrekompetenceundersøgelser, at forældrene med en høj grad af sandsynlighed, varigt vil være ude af stand til at tage vare på barnet. De tiltræder vurderingen af, at den positive samvær mellem barn og forældre, ikke kunne føre til et andet resultat. De vurderer ligeledes, at *"væsentlige hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst indebærer, at adoption er bedst for ham."*¹²⁶

Videre konstaterer de, at der i en tidligere højesteretsdom blev anført, at der ifølge EMD praksis, at der i den almindelige proportionalitetsvurdering ved afgørelser angående tvangsadoptioner, kan indgå om der kan opretholdes en form for samvær med den biologiske familie efter beslutningen om tvangsadoption er taget.¹²⁷ I denne afgørelse tager de dog skridtet videre og anfører, at der på baggrund af denne vurdering, bør der i almindelighed træffes afgørelse om samvær eller anden kontakt mellem de biologiske forældre og barnet i så nær tidsmæssig tilknytning til afgørelsen som muligt.¹²⁸

I denne sag finder Højesteret dog, at selvom der ikke er faldet en afgørelse om samvær i den nærmeste tidsmæssige tilknytning til beslutningen om tvangsadoption, kan det ikke i dette tilfælde føre til ophævelse af adoptionen. Det anføres at det heller ikke kan føre til ophævelse af adoptionen, at det for nuværende var besluttet, at barnet ikke ville være klar til at genetablere kontakt med de biologiske forældre. De begrundet dette med, at barnet har behov for at have ro og fred til at styrke

¹²⁵ U.2021.4867 H – anbringender til Højesteret

¹²⁶ U.2021.4867 H – Højesterets begrundelse og resultat

¹²⁷ UfR 2021.2400

¹²⁸ U.2021.4867 H – Højesterets begrundelse og resultat

tilknytningen til den nye familie. Yderligere bemærker de, at der ifølge forældreansvarslovens § 20a er mulighed for at de biologiske forældre kan søge om fastsættelse af samvær eller anden kontakt med barnet på et senere tidspunkt.¹²⁹

Af nyere dato, har Landsretten taget stilling til et lignende spørgsmål angående overholdelse af EMRK's artikel 8. I starten af 2024, blev landsretten bedt om at tage stilling til efterfølgende sag.

4.2.2 TFA.2024.55

Sagen omhandler Ankestyrelsens beslutning om at frigive et 1-årig dreng til adoption. Afgørelsen blev truffet på baggrund af adoptionslovens § 9 stk.2, jf. stk.3.

Ankestyrelsen vurderede, efter flere dybdegående psykologiske undersøgelser af begge drengens biologiske forældre, at tvangsadoption ville være til barnets bedste. Alle undersøgelser viste, at både moderen og faderen ikke ville være i stand til at tage vare på et barn. Yderligere blev det vurderet, at det heller ikke med støtte og andre foranstaltninger ville være sandsynligt at de ville kunne håndtere at være forældre. Begge forældre beskrives som værende stærkt præget af massive psykiske, kognitive, personlighedsmæssige og sproglige problemer. Moderen beskrives tilmed som værende på et kognitivt niveau der svarer til mental retardering. Det er beskrevet, at begge forældre har problemer med at aflæse barnets signaler, og har problemer med at interagere med barnet.¹³⁰

Ankestyrelsens afgørelse om frigivelse til adoption blev appelleret til byretten, hvor sagen blev vurderet på ny. Byretten fandt, at betingelserne for anbringelse udenfor hjemmet var opfyldt. De udtalte ligeledes, at

der efter prognosevurderingerne og psykologvurderingerne var *”en høj grad af sandsynlighed for, at forældrene uanset støtteforanstaltninger varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for B.”*¹³¹ Det blev derfor besluttet, at Ankestyrelsens afgørelse blev opretholdt.

Sagen bliver appelleret til Landsretten. Forinden behandlingen, var der i Familieretten truffet beslutning om, at både moderen og faderen ikke skulle have samvær med barnet, men derimod

¹²⁹ U.2021.4867 H – Højesterets begrundelse og resultat

¹³⁰ TFA.2024.55, s. 1-10.

¹³¹ TFA.2024.55, s.11.

anden form for kontakt, hvor adoptanterne skulle sende opdateringer en gang årligt. Denne beslutning er også anket. Landsretten vælger at stadfæste byrettens afgørelse. Det interessante ved afgørelsen er, at Landsretten vælger at tage stilling til, hvorvidt det er i overensstemmelse med EMRK og specifikt artikel 8, at der bliver taget stilling til tvangsadoption, når der ikke er faldet endelig afgørelse omkring samvær.¹³²

Der henvises til, at der i EMD-praksis er statueret, at spørgsmål om samvær til barnets oprindelige slægt kan indgå i en proportionalitetsvurdering i spørgsmålet om, hvorvidt adoptionen er i overensstemmelse med EMRK. Det bliver dog alligevel vurderet, at selvom sagen om samvær ikke er endeligt afsluttet, er det nok, at der er fastsat en form for samvær - adoptionen er derfor forenelig med EMRK's artikel 8.

Sammenholder man de to gennemgåede domme, ses der et billede af at selvom der er en nogenlunde fast praksis fra EMD angående hvilke kriterier der skal indgå før man kan træffe afgørelse om tvangsadoption, findes der alligevel en større skønsmargin når det skal vurderes om det er det bedste for barnet. Set i lyset af højesterets afgørelse, har forældreansvarslovens § 20a stor betydning for, hvorvidt en tvangsadoptionssag er i overensstemmelse med EMRK's artikel 8. Det står helt klart, at det tillægges en stor betydning, at de biologiske forældre har mulighed for at have en form for samvær med det bortadopterede barn, og at barnet også i mange tilfælde vil have gavn af at have en relation til det biologiske ophav, men det skal ske i henhold til hvad barnet er klar til. Hvis det ikke anses for at være det bedste for barnet at have samvær med de biologiske forældre umiddelbart efter beslutningen om adoption uden samtykke, kan spørgsmålet tages op på et senere tidspunkt hvor det ikke vil komme i vejen for barnets udvikling og tilknytning til adoptanterne.

Udover Danmarks forpligtigelser til at overholde EMRK og følge praksis fra EMD, har vi også forpligtigelser i medfør af FN's Børnerettighedskonvention. Flere af konventionens bestemmelser findes at have relevans for at finde frem til de retlige rammer for tvangsadoption i Danmark. Derfor vil næste afsnit indeholde en redegørelse og vurdering af udvalgte artikler, som har direkte relevans for beslutningsprocessen til at gennemføre en tvangsadoption.

4.3 FN's Børnerettighedskonvention

Det er utallige gange set i praksis fra både EMD og dansk ret, at FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder – også kaldet Børnekonventionen bliver taget i betragtning ved

¹³² TFA.2024.55, s. 13-14

afsigelse af dom. Det er derfor vigtigt for den fulde forståelse af det retsgrundlag der kommer i spil for tvangsadoptioner, at også dele af denne konvention kort bliver gennemgået.

Med ratificeringen af konventionen forpligtede Danmark sig i 1991 til at overholde de rettigheder der er givet i medfør af konventionen.¹³³

Konventionens artikel 3 har stor relevans i forhold til dette speciales fokusområde. Denne artikel nævner at ”*I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for social velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række*”¹³⁴ Netop det at sætte barnets tarv i første række, er noget der har præget de danske lovgivere i mange år. Ifølge undersøgelsen af retspraksis for tvangsadoptioner igennem de sidste 30 år, finder man således også, at domstolene i flere tilfælde direkte nævner Børnekonventionen og dens forpligtigelser – herunder artikel 3.

Artikel 3 repræsenterer en af de primære betragtninger i konventionen, og er udtryk for en af de generelle principper for, hvordan man skal træffe beslutninger angående børn. Artiklen understreger, at i alle henseender, skal barnets bedste komme i første række. Den tilsiger, at hvis der er flere mulige udfald i en afgørelse fra blandt andet de sociale myndigheder, skal barnets bedste altid vælges frem for eks. hvad der vil være bedst for barnets forældre.¹³⁵ Den tilsiger ligeledes, at alle instanser, både politiske og retlige, skal have barnets tarv og barnets bedste for øje i enhver beslutning der bliver taget. Det vil altså også sige i forhold til at lave ny lovgivning. Her skal der søges at findes en løsning på opståede lovmæssige problemer, der er i overensstemmelse med barnets tarv. Hvad der er det bedste for barnet og for barnets tarv, er individuelt fra barn til barn, og derfor tilsiger artiklen ligeledes, at der skal være en form for fleksibilitet ved begrebet. Hvad der er det bedste for ét barn, kan være det helt forkerte for et andet barn.¹³⁶ Loven skal derfor gerne kunne rumme forskellighederne ved børn, og selve bestemmelserne angående børn skal søge at have barnets bedste som absolutte udgangspunkt.

Ligeledes er konventionens artikel 9 yderst relevant i forhold til nærværende speciale. Det er angivet i artikel 9 nr.1, at ”*Deltagerstaterne skal sikre, at barnet ikke adskilles fra sine forældre mod*

¹³³ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder.

¹³⁴ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 3. nr.1.

¹³⁵ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art.3, para.1) s.7

¹³⁶ General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art.3, para.1) s. 9

deres vilje, undtagen når kompetente myndigheder, hvis afgørelser er undergivet retlig prøvelse, i overensstemmelse med gældende lov og praksis bestemmer, at en sådan adskillelse er nødvendig af hensyn til barnets tarv. En sådan beslutning kan være nødvendig i særlige tilfælde, f.eks. ved forældres misbrug eller vanrøgt af barnet, eller hvor forældrene lever adskilt og der skal træffes beslutning om barnets bopæl."¹³⁷

Bestemmelsen skal sikre, at et barn kun bliver adskilt fra forældrene hvis det er absolut nødvendigt og i overensstemmelse med landets love og retspraksis på området, og skal udelukkende ske hvis det er nødvendigt i forhold til barnets tarv.¹³⁸ I dansk ret findes en sådan hjemmel i adoptionslovens § 9. Som nævnt i artikel 9, kan vanrøgt af barnet retfærdiggøre, at man fjerner et barn fra dets forældre, og det er også i gældende danske ret et krav at der skal være tungtvejende årsager til, at fjerne eller bortadoptere barnet fra de biologiske forældre. Artiklens 3 pkt. angiver, at hvis der sker adskillelse af barn og forældre, skal retten til at opretholde en regelmæssig kontakt respekteres, dog findes der ligeledes en undtagelse til dette. Hvis det strider imod barnets tarv, kan man vige fra denne antagelse.¹³⁹ I dansk ret findes en sådan hjemmel i Forældreansvarslovens § 20a, der giver mulighed for at fastsætte samvær mellem de biologiske forældre og barnet ved en adoption. Bestemmelsen vil blive gennemgået selvstændigt i næste kapitel.¹⁴⁰

Ifølge konventionens artikel 21, skal alle deltagerstater der tillader adoption, sikre at barnets tarv får altafgørende betydning i behandlingen af sagerne. Artiklens punkt a nævner hvilke ting der skal sikres i sager om adoption. Punkt a lyder: "*(a) sikre, at adoptionen af barnet kun kan godkendes af kompetente myndigheder, der i overensstemmelse med gældende ret og praksis og på grundlag af alle relevante og pålidelige oplysninger afgør, at adoption er tilladelig i betragtning af barnets stilling i forhold til forældre, pårørende og værger, og at, om nødvendigt, personer, der berøres, på oplyst grundlag har meddelt deres indforståelse med adoptionen på baggrund af den fornødne rådgivning.*"¹⁴¹

Der henvises her til både legaliteten og det retslige grundlag for at adoptere et barn. Det er vigtigt at beslutninger vedrørende adoption af et barn, bliver taget på et fuldt oplyst grundlag, og at forældrene som udgangspunkt er indforståede med beslutningen. Dog nævnes der ligeledes, at det er barnets tarv der skal være altafgørende for beslutningen, og her kan det udledes, at adoption imod forældrenes vilje kan komme på tale, men udelukkende hvis det ses at være det bedste for barnets

¹³⁷ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 9. nr.1.

¹³⁸ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 3. nr.1.

¹³⁹ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 9. nr.3.

¹⁴⁰ Forældreansvarslovens § 20a.

¹⁴¹ Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 21.

tarv. En sådan beslutning skal ifølge denne artikel være baseret på et fuldstændigt grundlag og af kompetente instanser. Der henvises ligeledes til, at forældrenes indforståelse med en adoption, skal ske på en sådan måde, at de ikke er i tvivl om, hvad beslutningen betyder, og skal således rådgives grundigt inden beslutningen træffes.¹⁴²

Set i lyset af de ovenstående bestemmelser fra Børnekonventionen, er det tydeligt, at overholdelse af denne konvention kræver, at det altafgørende fokus for afgørelse af sager angående børn skal være barnets tarv. Den sidstnævnte artikel henviser til, at der kun skal træffes afgørelse om adoption ud fra et fuldt belyst grundlag. Alle relevante oplysninger skal indhentes, og der skal laves undersøgelser af, hvad der vil være det rigtige at gøre for at sikre sig at barnets tarv er hjulpet på bedste vis.

Ser man disse artikler i forhold til den tidligere nævnte ændring i adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt. og de nye bestemmelser i Barnets lov, der lovliggør at træffe beslutning om tvangsadoption af et barn allerede inden fødslen, kan der opstå et problem. Det er svært at træffe en sådan beslutning på et fuldstændig oplyst grundlag, da man på et sådant tidspunkt, ikke kan få hverken barnets synspunkter, eller vide noget om, hvilke udfordringer eller lignende det kommende barn kan have. Det er ligeledes svært at kunne vurdere, hvordan barnets samspil med de vordende forældre vil være, og dette må således alene skulle udledes af kompetencevurderinger af forældrene. Dette ses dog at kunne være et så ufuldstændigt et grundlag, så der i fremtiden kan blive udtalt kritik for Danmarks overholdelse af konventionen.

Det følgende kapitel vil tage udgangspunkt i forældreansvarslovens § 20a, der giver hjemmel til, at der kan gives samvær mellem barnet og de biologiske forældre. Dette vil hjælpe med at belyse, hvorvidt de danske adoptionsregler er i overensstemmelse med både EMRK og Børnekonventionens krav til tvangsadoptioner. Kapitlet vil ligeledes indeholde analyse af, hvordan de danske domstole har forholdt sig til spørgsmålet om samvær efter forældreansvarslovens § 20 a, og hvilke anbefalinger der er kommet fra højesteret angående udvikling af bestemmelse, så den er i overensstemmelse med EMRK's artikel 8.

¹⁴² Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder. Artikel 21.

Kapitel 5

5.1 Forældreansvarslovens § 20a.

Som det er set i både dansk praksis, og ligeledes i praksis fra EMD, har det stor betydning for tvangsadoptioners overholdelse af EMRK's artikel 8, at der i proportionalitetsafvejningen af sagerne tages højde for barnets bånd med de biologiske forældre. Ligeledes bliver båndet mellem barnet og forældrene fremhævet i Børnekonventionen, hvor det også her ses at spille en stor rolle. Det er af stor vigtighed, at de sociale myndigheder tager højde for, hvordan man kan forsøge at opretholde en form for kontakt med den biologiske familie, da det for et barn også er vigtigt at vide noget til sit biologiske ophav. I dansk ret gives denne mulighed i Forældreansvarslovens § 20a. Denne bestemmelse gør det muligt, efter adoptionen er fuldført, at der kan etableres en form for samvær med den biologiske familie.

Bestemmelsen har, ligesom adoptionslovens 9, gennemgået flere ændringer i løbet af de sidste 15 år. § 20a blev tilføjet loven i 2009, hvoraf det fremgik at:

”§ 20 a. Er barnet adopteret, kan der i helt særlige tilfælde efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v.”¹⁴³

Da der var tale om en helt ny bestemmelse, er forarbejderne hertil meget vigtig. Anvendelsen af forarbejderne giver et indblik i, hvorfor det fra lovgivers side mentes at være nødvendigt med en ny bestemmelse angående samvær mellem adopterede børn og deres biologiske forældre.

Før bestemmelsen kom til, var det klare udgangspunkt at der ikke skulle fastsættes samvær mellem bortadopteret barn og deres biologiske ophav. Men med indsættelsen af forældreansvarslovens § 20a, blev der i 2009 givet en snæver mulighed for samvær. Men selvom muligheden blev givet, var det ikke en bestemmelse der fandtes at skulle blive anvendt ofte. Ifølge forarbejderne skulle det klare udgangspunkt stadig være, at der ikke skulle fastsættes samvær eller anden kontakt med et barn efter bortadoption. Dog skulle det gøres muligt ”i helt særlige tilfælde” at kunne fastsætte samvær eller anden form for kontakt med de oprindelige slægtninge.¹⁴⁴

¹⁴³ L 2009-06-12 nr. 494

¹⁴⁴ LFF 2009-01-28 nr. 105

Som det også er set i gennemgangen af adoptionslovens § 9, er det største fokus på, at kontinuitet i barnets liv er meget vigtig. Derfor blev det også besluttet, at før der kunne træffes afgørelse om en form for samvær med den biologiske slægt var der visse krav. For det første var det en forudsætning at der inden adoptionen havde været en form for samvær mellem barnet og ansøgeren, da sigtet med bestemmelsen var at bevare kontakten. Herefter blev det gjort til en forudsætning, at hvis der skulle fastsættes en form for samvær i medfør af § 20a, skulle det ske i så umiddelbar nærhed med selve adoptionen som muligt, igen med det sigte at kontinuiteten i samværet havde en bevarende virkning for barnet.¹⁴⁵

Videre er det pointeret at bestemmelsen kun skulle finde anvendelse i helt særlige tilfælde, hvor kontakten med barnet har spillet en positiv rolle og barnet og at det også må antages at kunne spille en positiv rolle i fremtiden. Der bliver til dette punkt nævnt, at der i medfør af kravet om, at samværet skal spille en positiv rolle for barnet, ikke kan være tale om sager efter den dagældende adoptionslovs § 9, stk.3, da der her var tale om tvangsadoptioner af børn under 1 år. Det ses ikke at være muligt, at de biologiske slægtinge kunne nå at spille en positiv rolle for barnet i så tidlig en alder. Bestemmelsen er derfor målrettet de situationer, hvor et barn har været anbragt i plejefamilie i mange år, hvor der dog har været en form for positiv kontakt mellem barn og de biologiske forældre.¹⁴⁶

Bestemmelsens overordnede sigte var, at det hovedsageligt skulle være de biologiske forældre der kunne tilkendes en begrænset form for samvær. Dog kunne der også, i tilfælde af at der ikke havde været nogen former for positiv kontakt med de biologiske forældre, tilkendes en begrænset form for samvær eller anden kontakt med bedsteforældre – men udelukkende blodsbeslægtede personer. Hvis der var flere fra den biologiske slægt der søgte om samvær, skulle det vurderes hvorvidt det ville være til barnets bedste at have samværet med flere på én gang men med en mere begrænset hyppighed end det ellers ville være. Der gives også i bestemmelsen mulighed for ”anden form for samvær”, som henviser til, at man kunne træffe beslutning om, at samværet skulle være i form af breve eller telefonsamtaler med barnet, hvis det blev vurderet at fysisk samvær ikke ville være til barnets bedste.¹⁴⁷

¹⁴⁵ LFF 2009-01-28 nr. 105

¹⁴⁶ LFF 2009-01-28 nr. 105

¹⁴⁷ LFF 2009-01-28 nr. 105

I 2005 blev bestemmelsens ordlyd ændret, til at det nu hed ”*navnlig hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v.*”. Denne formulering blev isat samtidig med at adoptionslovens § 9 stk.2, 2.pkt. blev fjernet og stk. 3 og 4 blev ændret. Da man valgte at fjerne distinktionen imellem om barnet var under 1 år gammelt eller over, valgte man også at ændre ordlyden af § 20 a. Som nævnt var det ikke muligt at ansøge om samvær eller anden form for samvær med barnet, hvis adoptionen var sket inden barnet var fyldt 1 år.¹⁴⁸

Med ændringen lempede man på kravet om, at der skulle have været positivt samvær forud for adoptionen, hvilket gjorde det muligt at søge om samvær med helt små børn. Til dette nævner forarbejderne til ændringen, at der ved vurderingen om samvær med helt små børn, burde indgå hvorvidt samværet ville kunne foregå med professionel hjælp, og hvorvidt samværet ville kunne bidrage med noget positivt til barnet. Ligeledes gjorde ændringen, at det nu var muligt for de lidt ældre børn, der aldrig havde haft samvær med deres biologiske forældre, at kunne få en form for kontakt etableret. Sidstnævnte mentes at skulle kunne finde anvendelse, hvis barnet selv gav udtryk for at ønske kontakt med sit biologiske ophav.

Den nugældende version af bestemmelsen kom efter Højesteret havde afsagt dom i en sag angående tvangsadoption, hvori de i afgørelsen nævner, at det næppe vil være foreneligt med menneskerettighedskonventionen, hvis der kun i ”helt særlige tilfælde” kan træffes afgørelse om samvær.

5.1.1 U.2019.1565 H

Sagen omhandler en tvangsadoption af en lille pige. Pigen blev kort efter fødslen anbragt ved en plejefamilie uden samtykke fra forældrene. Børne – og Ungenævnet sendte herefter en anmodning til Ankestyrelsen om frigivelse til adoption. Ankestyrelsen gav herefter tilladelse til frigivelse til adoption. I begrundelsen for dette, anførte Ankestyrelsen at det var sandsynliggjort at forældrene varigt ville være ude af stand til at tage vare på barnet. Gennem flere psykologundersøgelser og forældreevneundersøgelser, fandt man at begge forældre havde omfattende psykiske problemer i en grad, der gjorde at de ikke ville være i stand til at tage vare på et barn. Yderligere blev det beskrevet, at moderen i forvejen havde to børn der havde været anbragt uden for hjemmet i mange

¹⁴⁸ L 2015-04-29 nr. 530

år og at der ikke var nogen udsigt til at disse kunne blive hjemgivet. Både byretten og Landsretten stadfæstede Ankestyrelsens beslutning, men sagen blev taget videre til Højesteret.¹⁴⁹

Højesteret blev bedt om at vurdere, hvorvidt selve tvangsadoptionen af den lille pige var i overensstemmelse med både danske ret og EMRK's artikel 8. Videre blev de bedt om at tage stilling til, hvorvidt det var i strid med EMRK, at der inden afgørelsen i Højesteret, ikke var taget stilling til samvær med den biologiske familie.

Højesteret finder, at selve tvangsadoptionen er velbegrundet og i overensstemmelse med både dansk ret og EMRK's artikel 8. Det interessante ved dommen er imidlertid, hvad de kom frem til ved afgørelsen af, om den manglende afgørelse om samvær var problematisk. Her fandt de, at der ifølge EMD-praksis ikke er noget krav om, at der ved adoption skal stilles nogen sikkerhed for, at der kan laves en samværsordning efter adoptionen er trådt i kraft. Det er dog vurderet i EMD praksis, at kontakt mellem barn og de biologiske slægtninge kan indgå i proportionalitetsvurderingen af sagen. Højesteret finder herefter, at det i almindelighed burde kræves, at der bør træffes afgørelse om samvær så hurtigt som muligt efter adoptionen er besluttet. De udtalte at:

”Ved vurderingen efter forældreansvarslovens § 20 a af, om betingelserne for at træffe bestemmelse om samvær eller anden form for kontakt er opfyldt, finder Højesteret, at bestemmelsen må fortolkes i overensstemmelse med Menneskerettighedskonventionen. Der skal således tages hensyn til, at Menneskerettighedsdomstolen i flere afgørelser om adoption uden samtykke har tillagt det betydning, at adoptionen ikke fuldstændigt afskar relationen mellem barnet og dets oprindelige slægt. Højesteret finder derfor, at det næppe vil være i overensstemmelse med konventionen, hvis samvær eller anden kontakt efter forældreansvarslovens § 20 a kun er en mulighed »i helt særlige tilfælde«.”¹⁵⁰

Af Højesterets begrundelse kan det udledes, at hvis forældreansvarslovens § 20 a skal være i overensstemmelse med EMRK, kræves der en ændring i ordlyden, således at det ikke kun er i ”helt særlige tilfælde” der kan træffes afgørelse om samvær eller kontakt med den biologiske familie. Muligheden for samvær efter § 20 a, bør ifølge Højesteret bero på, hvorvidt det vil være det bedste for barnet at have en form for samvær med det biologiske ophav. I en sådan vurdering bør der indgå, hvorvidt forældrene med en form for støtte eller hjælp, vil kunne spille en positiv rolle for barnet. En lempelse af § 20 a vil ligeledes kunne give flere børn muligheden for at kende til deres biologiske historie.

¹⁴⁹ U.2019.1565 H

¹⁵⁰ U.2019.1565 H

Selvom selve tvangsadoptionen i dette tilfælde blev stadfæstet, fandt Højesteret imidlertid at Statsforvaltningen hurtigst muligt burde træffe afgørelse om samvær jf. Forældreansvarslovens § 20 a.¹⁵¹

Efter dommens afsigelse blev der, som tidligere nævnt, lavet endnu en ændring der udmøntede sig i den nuværende formulering af bestemmelsen:

”§ 20 a

Er barnet adopteret, kan der efter anmodning fra barnets oprindelige slægtskab fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, navnlig hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v.

Stk. 2. Stk. 1 gælder også ved midlertidig placering efter § 32 a i adoptionsloven.”¹⁵²

Ved ændringen er ”i helt særlige tilfælde” blevet fjernet fra bestemmelsen. Ændringen i bestemmelsen har, ifølge forarbejderne, ikke nogen større betydning for anvendelsen af bestemmelsen. Den nævner at hensigten med bestemmelsen var, at der kunne fastsættes samvær eller anden form for kontakt mellem et barn og dets biologiske forældre hvis det fandtes at være bedst for barnet. Ved udarbejdelsen af den oprindelige form af bestemmelsen, havde man talt om, at dette kun ville være tilfældet i helt særlige tilfælde, og dette blev ved en fejl skrevet ind i bestemmelsens ordlyd. I forarbejderne fremgår det ligeledes, at det er grundet Højesterets dom (som gennemgået ovenover) at man blev klar over fejlen i ordlyden, om end at det ikke ændrer på måden at anvende bestemmelsen på.¹⁵³

Den forhenværende ordlyd ses også at være misvisende, da der i alle tilfælde af afgørelser om samvær eller anden kontakt mellem det bortadopteret barn og dets biologiske familie bør bero på en konkret og individuel vurdering af hvad der er til barnets bedste, og en sådan vurdering kan således ikke være udelukket til kun at skulle ske ”i helt særlige tilfælde”.

Det bliver videre i forarbejderne vurderet, hvad der skal indgå i en vurdering om samvær efter den nugældende version af bestemmelsen. Det nævnes at der i vurderingen af om det er til barnets

¹⁵¹ U.2019.1565 H

¹⁵² LBKG 2020-11-30 som indsat ved L 2019-05-01 nr. 497

¹⁵³ LFB 2019-04-04 nr. 155, kommentarer til nr.2

bedste at have/bevare samvær med en eller flere personer fra den adopteredes biologiske familie, skal indgå en vurdering af barnets samlede situation. Her vil der skulle tages højde for både den nuværende situation, og den forventede situation for barnet i fremtiden. Ved vurderingen skal det ligeledes vurderes, hvilken form for samvær eller anden form for kontakt der skal være tale om. Der kan være stor forskel på, hvad et barn vil kunne håndtere i forhold til samvær. Nogle børn vil kunne evne at have reelt samvær med de biologiske forældre, hvorimod andre børn vil kunne blive vurderet til kun at have gavn af samtaler i telefon eller blot at adoptanterne skal sende opdateringer med billeder og lignende til forældrene.

Det bliver fremhævet i forarbejderne, at det helt centrale i vurderingen af om det er til barnets bedste at have samvær bør være, at beslutningen skal tages på baggrund af barnets ret til at have samvær med de biologiske forældre, og ikke på hvorvidt de oprindelige slægtninge har ret til det.¹⁵⁴

Afslutningsvis vil det skulle indgå i vurderingen, hvilke årsager der har været til adoptionen til at begynde med, navnlig med henblik på hvilken form for samvær der kan fungere. Det vil tale i en positiv retning, hvis der har været en god og positiv relation imellem barnet og de slægtninge der ønsker samværet.¹⁵⁵

Det afsluttende afsnit vil tage afsæt i en diskussion om, hvorvidt tilføjelsen af adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt. er i overensstemmelse med EMRK og tilhørende domstol EMD's praksis på området.

Kapitel 6

6.1 Diskussion af adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt.

Indførelsen af den nyeste, og nugældende version af adoptionslovens § 9 og barnets lov, har været længe undervejs. Dels fordi der har været tale om et længere politisk arbejde med at udarbejde en helt ny og samlet lovgivning angående børn og unge, og dels fordi der blev afgivet mange høringssvar angående både bestemmelserne i den foreslåede barnets lov, samt til ændringerne af særlovgivningerne – herunder specielt de ændringer der var foreslået i adoptionsloven.

Selvom de fleste interesseorganisationer der afgav høringssvar, havde et meget positivt syn på selve indførelsen af barnets lov, var der mange af dem der udtalte kritik af bestemmelserne der giver hjemmel til at træffe afgørelse om at tvangsbortadoptere et barn allerede inden fødslen. Flere af

¹⁵⁴ LFB 2019-04-04 nr. 155, kommentarer til nr.2

¹⁵⁵ LFB 2019-04-04 nr. 155, kommentarer til nr.2

organisationerne påpegede flere mulige problemer i at indføre disse bestemmelser. En af disse problemer ses i, at man med indførelsen af adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt. potentielt vil krænke retten til familieliv i EMRK. Dette afsnit vil derfor diskutere, hvorvidt der kan være tale om en krænkelse af EMRK's artikel 8.

Diskussionen vil tage udgangspunkt i nogle af de afgivne høringssvar og udvalgte passager fra en rapport udarbejdet af Institut for Menneskerettigheder. Herudover vil der ligeledes tages udgangspunkt i de allerede udledte kriterier fra EMRK og EMD for tvangsadoption.

Da det blev offentligt kendt, at folketinget arbejdede på at ændre i adoptionsloven og indføre barnets lov, udarbejdede Institut for Menneskerettigheder en rapport, der havde til formål at vurdere, hvorvidt børn og forældres ret til familieliv er tilstrækkeligt sikret i den danske lovgivning angående tvangsadoptioner.¹⁵⁶

Rapporten fandt, at den danske lovgivning angående tvangsadoptioner, allerede inden tilføjelsen af det nye punkt i adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt., kunne anvendes på en sådan måde, at en sådan afgørelse kunne vurderes som værende i strid med EMRK's artikel 8. De fandt, at hovedparten af de tvangsadoptioner der blev foretaget, allerede vedrørte helt små børn. Her fandt man, at beslutningsgrundlaget i flere tilfælde kunne være dårligt belyst, da forældrene i mange tilfælde, ikke havde haft mulighed for at have tilstrækkeligt samvær med barnet inden der blev truffet en afgørelse.¹⁵⁷ Med indførelsen af barnets lov og det nye punkt i adoptionslovens § 9 vurderede de at der vil være mulighed for, at forældrene slet ikke når at få nogen form for samvær med barnet inden afgørelsen bliver truffet, og dette kan, ifølge Institut for Menneskerettigheder, føre til krænkelse af artikel 8, da beslutningen om tvangsadoption vil blive truffet på et ufuldstændigt grundlag.¹⁵⁸

Videre blev det i rapporten fundet, at menneskerettighederne tilsiger at både barnet og de biologiske forældre har ret til familieliv efter tvangsadoptionen er gennemført. Det blev i rapporten fundet, at selvom der i forældreansvarslovens § 20a, ligger en mulighed for, at forældre og andre slægtninge til det bortadopteret barn kan søge om samvær, havde domstolene imidlertid givet afslag på samtlige ansøgninger mellem oktober 2009 og oktober 2022.¹⁵⁹ På den baggrund blev det vurderet,

¹⁵⁶ Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, Institut for Menneskerettigheder, 2023, s. 8.

¹⁵⁷ Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, Institut for Menneskerettigheder, 2023, s. 11-12

¹⁵⁸ Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, Institut for Menneskerettigheder, 2023, s. 15-16

¹⁵⁹ Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, Institut for Menneskerettigheder, 2023, s. 15-18

at bestemmelsen ikke havde nogen positiv effekt på, hvorvidt tvangsadoptioner efter dansk lovgivning var i overensstemmelse med EMRK's artikel 8.

I både den omtalte rapport og det tidligere afgivne høringssvar fra instituttet, bliver der givet kritik af, at lovgiver overhovedet foreslog at indføre en hjemmel til at træffe afgørelse om tvangsadoption allerede inden barnet er født. Anbefalingen fra instituttet blev således, at man inden indførelsen af barnets lov og ændringen af adoptionslovens § 9, burde fjerne denne mulighed, da de var af den overbevisning, at sager efter disse bestemmelser ville føre til en krænkelse af familiernes ret til familieliv ifølge menneskerettighederne.¹⁶⁰

Aalborg Universitets Juridiske Institut blev bedt om at afgive høringssvar angående indførelsen af barnets lov og tilhørende ændringer i særlovgivningen. Professor Trine Schultz og lektor Hanne Hartoft udarbejdede herefter et høringssvar, hvori de udtrykker en undren over, at der blev lagt op til at der kunne træffes afgørelse om tvangsadoption inden barnet er født. De påpeger, ligesom Institut for Menneskerettigheder, at indførelsen af en sådan regel kan være i strid med menneskerettighederne, og i særdeleshed EMRK's artikel 8. De påpeger i høringssvaret, at selvom der ikke har været nogen lignende sager for EMD, kan det alligevel vurderes, at der er en *”betydelig risiko for, at Danmark krænker grundlæggende menneskerettigheder, ved at indføre og administrere efter en sådan bestemmelse.”*¹⁶¹ De påpegede afslutningsvis, at der i forarbejderne ikke var taget stilling til, om der var andre lande som havde tilsluttet sig EMRK, der havde samme adgang som den foreslåede i barnets lov.¹⁶²

Der blev ligeledes afgivet et høringssvar fra Justitia, Danmarks uafhængige juridiske tænketank. Justitia erklærer sig enige med Institut for Menneskerettigheder i, at der med tilføjelsen af den omtalte hjemmel, er stor fare for, at Danmark i den nære fremtid vil kunne ende med at blive dømt for krænkelse af EMRK's artikel 8. Dog anfører de ligeledes i høringssvaret, at anvendelsen af bestemmelserne i praksis må forventes at være yderst begrænset. De fremhæver at tidsperspektivet i anvendelsen af bestemmelserne vil være en klar begrænsning i brugen af bestemmelsen. I mange af de mulige sager, vil det ikke være muligt for ankestyrelsen at træffe afgørelse inden barnet er født. Da der er tale om meget komplekse sager, hvor der er et stort dokumentationskrav, vil der i mange

¹⁶⁰ Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, Institut for Menneskerettigheder, 2023 og Høringssvar vedrørende udkast til barnets lov og følgelovforslaget, afgivet 24. juni 2022.

¹⁶¹ Høring over udkast til forslag om barnets lov, Trine Schultz og Hanne Hartoft, afgivet 23. juni 2022.

¹⁶² Høring over udkast til forslag om barnets lov, Trine Schultz og Hanne Hartoft, afgivet 23. juni 2022.

tilfælde, også selvom sagen indledes tidligt i forløbet, ikke være tilstrækkelig tid til at få fastslået faderskab mv.¹⁶³

Hvis man sammenholder de pointer, der er fremkommet i høringssvarene til lovgivningen med hvad der tidligere i nærværende speciale er blevet udledt om EMRK og praksis fra EMD, vil det være en svær vurdering, hvorvidt der med indførelsen af § 9, stk.3, 2.pkt. vil kunne ske krænkelse af retten til familieliv ifølge EMRK's artikel 8.

På den ene side, har EMD flere gange dømt både Norge og andre lande for brud på artikel 8, men ingen af sagerne har omhandlet hvorvidt man kan træffe afgørelse om at tvangsbortadoptere et barn allerede inden barnet er født. På den anden side, kan man som Trine Schultz og Hanne Hartoft også omtaler i deres høringssvar, alligevel drage nogle paralleller imellem de afgjorte sager ved EMD og den situation det nye punkt i § 9 kan ende ud i.

Som det tidligere er udledt i nærværende speciale, har EMD flere gange lagt stor vægt på, hvorvidt der er proportionalitet i det indgreb der bliver foretaget, og hvorvidt det er undersøgt, om mindre drastiske midler kan tages i brug inden man indstiller til tvangsadoption. I sagen Strand Lobben and others v. Norway, nævner dommerne at der ligger en positiv forpligtigelse i, at de sociale myndigheder så vidt det er muligt, skal arbejde sig frem til, at størstedelen af sagerne ender ud med en hjemgivelse til den biologiske familie i stedet for at det udmønter sig i en indstilling om tvangsadoption. Selvom dette er udledt af EMD's vurdering af, hvordan tvangsanbringelser fører til tvangsadoption i stedet for hjemgivelse, giver det et indblik i, hvordan de potentielt vil vurdere en sag, hvor barnet og de biologiske forældre helt bliver afskåret fra at danne et bånd ved at frigive barnet til tvangsadoption i stedet for den mindre indgribende, men dog stadig voldsomme indgreb, at blive tvangsanbragt ved en plejefamilie. Forskellen bliver dog her, at hvis barnet bliver placeret hos en plejefamilie, vil der være større mulighed for, at de biologiske forældre vil kunne danne nogle positive relationer til barnet. Ved en beslutning om tvangsadoption inden barnet er født, vil de biologiske forældre som udgangspunkt ikke have ret til samvær med barnet umiddelbart efter fødslen. Som det tidligere er nævnt, har der været en ændring af forældreansvarslovens § 20a, der giver hjemmel til, at de biologiske forældre og andre slægtninge kan søge om samvær med barnet. Problemet med denne bestemmelse i denne sammenhæng bliver dog, at der først kan træffes afgørelse efter forældreansvarslovens § 20a efter adoptionen er afsluttet. Med sagsbehandlingstid

¹⁶³ Høring over udkast til forslag til barnets lov, Justitia, Danmarks uafhængige juridiske tænketank, afgivet 24. juni. 2022.

osv. vil der kunne gå lang tid, før de biologiske forældre vil kunne få mulighed for at se barnet. Det ses ligeledes, at forældreansvarslovens § 20a giver større mulighed for at få tilkendt samvær hvis der har været samvær inden adoptionen finder sted, og dette vil ikke kunne lade sig gøre i sager efter adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt.

Det kan udledes af EMD's udtalelser, at barnets individuelle fysiske og psykiske behov bør have betydning for afgørelsen. Ved sager der bliver afgjort allerede inden barnets fødsel, vil der ikke være mulighed for at vurdere barnet inden beslutningen bliver taget. Det kan støtte beslutningen om en tvangsadoption, hvis barnet har nogle specielle udfordringer som man vurderer at de biologiske forældre ikke vil kunne håndtere på grund af deres manglende forældreevne, men dette vil man først kunne vurdere efter barnet er født.

På grund af de ovenstående argumenter, kan afgørelser efter adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt. potentielt blive afgjort på et ufuldstændigt grundlag og være i strid med EMRK's artikel 8— dette er også en pointe som lovgiver selv har set i arbejdet med udarbejdelsen af ændringen af bestemmelsen.

På den anden side, kom Justitia med et godt argument for, at bestemmelsen med det store dokumentationskrav der foreligger for sager angående tvangsadoptioner i sig selv, kan være en hindring i at bestemmelsen i praksis vil komme til at krænke retten til familieliv.¹⁶⁴

Anvendelsesmulighederne for stk.3, 2.pkt. ses at have en stor begrænsning i, at kommunerne i flere sager først vil blive opmærksomme på svangerskabet sent i forløbet. Des senere der bliver igangsat en vurdering, des større chance er der for, at man ikke kan nå at få sagen afgjort ved ankestyrelsen inden fødslen.

Ligeledes taler det imod en krænkelse af EMRK, at lovgiver har valgt at lytte til højesterets anbefalinger om, at kravene i forældreansvarslovens § 20a blev lempet, så der er større sandsynlighed for, at der kan tilkendes en form for samvær til de biologiske forældre efter adoptionen er foretaget. På den måde vil man kunne overholde et af de krav der kan udledes fra EMD – at man ikke fuldstændigt fjerner barnet og de biologiske forældres mulighed for at have en relation til hinanden selvom en tvangsadoption har fundet sted.

¹⁶⁴ Høring over udkast til forslag til barnets lov, Justitia, Danmarks uafhængige juridiske tænketank, afgivet 24. juni. 2022

Dog må det vurderes, selvom der er aspekter der kan tale imod krænkelse af EMRK's artikel 8, at der alligevel er flere problemstillinger ved anvendelsen af bestemmelsen der tyder på, at Danmark i fremtiden vil kunne blive dømt for krænkelse af retten til familieliv hvis adoptionslovens § 9, stk.3, 2.pkt. bliver anvendt i praksis på en sådan måde, at dokumentationskravet ikke bliver overholdt, samt hvis det ikke er tilstrækkeligt bevist, at man har forsøgt at finde mindre vidtgående foranstaltninger inden afgørelsen bliver truffet. Med så ny en udvidelse af lovgivningen, vil svaret på dette spørgsmål dog først endeligt blive besvaret, når der kommer retspraksis på området.

Kapitel 7

7.1 Konklusion

Dette speciale har haft til hensigt at analysere og beskrive de gældende regler for tvangsadoptioner i Danmark. Til hjælp for at gøre dette, har specialet taget udgangspunkt i en grundig analyse og vurdering af de ændringer der er foretaget i adoptionslovens § 9 igennem de sidste 52 år siden bestemmelsen først blev implementeret i dansk ret. Ligeledes har specialet søgt at besvare, hvilken betydning Danmarks internationale forpligtigelser, ved både ratificering og inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, har haft på anvendelsesområdet for tvangsadoptioner. Afslutningsvis har specialet søgt at diskutere sig frem til, hvorvidt Danmark, med den seneste tilføjelse til adoptionslovens § 9, er i fare for at krænke EMRK.

Det kan konkluderes at reglerne for tvangsadoption i Danmark har gennemgået flere store ændringer de sidste 52 år. Da bestemmelsen blev indsat i 1972, blev der givet en yderst restriktiv hjemmel til at tvangsbortadoptere et barn. Hjemlen angik udelukkende de såkaldte plejebarnsadoptioner, og det blev praksis, at barnet skulle have været anbragt udenfor hjemmet i 6-8 år før en bevilling til tvangsadoption overhovedet kunne overvejes. Hjemlen var til for at beskytte ”de glemte børn” hvis forældre ikke havde nogen interesse i dem overhovedet. Derfor var det også anset som et krav, at der enten slet ikke havde været nogen form for kontakt mellem barnet og de biologiske forældre eller at kontakten havde været af negativ karakter. Ordlyden af bestemmelsen tilsagde ligeledes, at det skulle være afgørende for barnets tarv at en tvangsadoption skulle finde sted. Bestemmelsen var så restriktiv, at den i praksis næsten aldrig fandt anvendelse. Derfor besluttede man at ændre i ordlyden i 2009. Bestemmelsen blev ændret således at udelukkende stk.1 blev bibeholdt. Stk.2 blev ændret således at det nu skulle bevises, at væsentlige hensyn til barnets

bedste kunne tale for en bevilling om tvangsadoption. Der blev ligeledes tilføjet et stk.3 og 4, hvori der blev lavet en sondring imellem om barnet var under 1 år, eller barnet havde været anbragt udenfor hjemmet i mindst 3 år. Det blev indsat i bestemmelsens stk.3, at det skulle være godtgjort at forældrene varigt ville være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet og heller ikke ville være i stand til at spille en positiv rolle i forbindelse med samvær. Selvom det kan konkluderes, at der var sket en markant ændring i hjemmelsgrundlaget for tvangsadoption, havde ændringerne ikke den ønskede effekt, og retspraksis viser, at der stadig ikke fandt ret mange tvangsadoptioner sted efter ændringen.

Efter flere år med samme ordlyd, blev bestemmelsen ændret endnu engang. I 2015 kom den version af bestemmelsen der i store dele er den nugældende version. I denne version af bestemmelsen blev det ændret således at det nu i stk. 3 er angivet, at betingelserne for anbringelse udenfor hjemmet skal være opfyldt. Hjemlen til dette fandtes i 2015 beskrevet i lov om social service, men er nu ændret til at være i barnets lov. Udover hjemlen til anbringelse udenfor hjemmet, skal det være sandsynliggjort at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoption skal ske af hensyn til kontinuitet og stabilitet i barnets opvækst samt være til barnets bedste. Ændringen er endnu en lempelse af reglerne, da det må anse som værende lettere for sagsbehandlerne at sandsynliggøre den manglende forældreevne. I stk. 4 er hjemlen til plejebarnsadoption ændret til at skulle overholde betingelserne for anbringelse udenfor hjemmet ligesom i stk.3. Herudover tilsiger bestemmelsen at der kan meddeles adoptionstilladelse til plejeforældrene, hvis barnet har fået en så stærk tilknytning til dem, at det vil være skadeligt for barnet at bryde tilknytningen.

Den historiske gennemgang af ændringerne der er foretaget i hjemmelsgrundlaget af tvangsadoptioner, har vist hvilke ændringer der ligeledes har været i synet på, hvordan man bedst varetager at beskytte børns kontinuitet og stabilitet i barndommen. Det kan konkluderes, at der har været stor forskel på, hvordan man har anset barnets basale rettigheder til at have en stabil og tryk barndom, og at opfattelsen af hvad der er for barnets bedste, har ændret sig markant. Dette ses både i de politiske ændringer af bestemmelsen, men også i anvendelsen af bestemmelsen i praksis. En sag der blev afgjort i 1973, ville ikke nødvendigvis have haft samme udfald i henholdsvis 2009 og 2015. Beskyttelseshensynet har ændret sig, og det har haft den betydning, at man nu giver forældrene langt færre chancer, før der bliver taget en beslutning om at tillade adoption uden samtykke.

Det kan ligeledes konkluderes, at der i den danske lovgivning er kommet større fokus på at anvende reglerne for tvangsadoption i en anden grad end tidligere. Med indførelsen af barnets lov, har lovgiver i flere bestemmelser pålagt sagsbehandlerne at overveje om tvangsadoption vil være det bedste for barnet. Til hjælp for kommunerne er der ligeledes indsat en bestemmelse der giver hjemmel til, at kommunen kan bede VISO (den nationale videns- og specialerådgivningsorganisation) om hjælp hvis de overvejer at igangsætte en sag med henblik på tvangsadoption.

Det kan konkluderes, at det ikke blot er de danske regler og retspraksis der har betydning for, hvordan sager om tvangsadoption skal håndteres. Da Danmark har ratificeret og inkorporeret Den Europæiske menneskerettighedskonvention, har vi forpligtiget os til at overholde de bestemmelser der findes i konventionen. Gør vi ikke det, kan individuelle sager ende for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, hvor vi potentielt kan blive dømt for krænkelse af konventionens artikler. For tvangsadoptioner er det specifikt artikel 8 om retten til familieliv der har betydning. Norge, der har lignende regler for tvangsadoption, har været for Menneskerettighedsdomstolen flere gange, og er ligeledes flere gange dømt for krænkelse af artikel 8 i sager om tvangsadoption. Herfra kan der udledes nogle kriterier der skal overholdes, før et indgreb som tvangsadoption er i overensstemmelse med konventionen. Det er blandt andet kommet frem i sagen *Stand Lobben and others V. Norway*, at der skal foretages en grundig undersøgelse af alle forhold angående både barnet og de biologiske forældre inden der bør træffes afgørelse om tvangsadoption. Videre bør alle andre mindre drastiske tiltage undersøges før man beslutter sig for tvangsadoption. Ligeledes bliver det i flere af dommene fra EMD pointeret, at bevarelse af en form for kontakt med de oprindelige slægtninge. Indtil videre har der været flere domsafsigelser ved højesteret angående overholdelsen af artikel 8. I alle sagerne er det fundet, at der ikke har været krænkelse af artikel 8, men i flere af sagerne har højesteret dog udtalt, at der bør tages stilling til samvær umiddelbart efter der er faldet afgørelse om adoption uden samtykke. Hvis dette ikke sker, er der mulighed for, at der kan ske krænkelse af retten til familieliv.

Hjemlen til at give de biologiske forældre eller andre slægtninge en form for samvær efter endt adoption, findes i forældreansvarslovens § 20a. Bestemmelsen har været ændret flere gange med henblik på at overholde konventionen. Senest grundet højesteretsdommen U.2019.1565 H, hvori højesteret udtalte at det ikke ville være i overensstemmelse med konventionen, hvis samvær eller anden kontakt med den biologiske familie kun var en mulighed i helt særlige tilfælde som

bestemmelsens ordlyd tidligere var. Herefter blev den ændret, så den nu er mere i overensstemmelse med konventionen.

Samtidig med ikrafttrædelsen af barnets lov, trådte den seneste ændring af adoptionslovens § 9 ligeledes i kraft. Udover at henvisningerne til lov om social service blev ændret til barnet lov, blev der tilføjet et 2.pkt. til bestemmelsens stk.3.

Denne bestemmelse har givet hjemmel til, at man i ekstraordinære tilfælde kan træffe afgørelse om tvangsadoption inden barnets fødsel. Bestemmelsen er indsat for at redde børn fra at ende som kasterbolde i systemet. Ved at give hjemmel til at afgøre sagen inden barnet er født, vil der være en mulighed for, at barnet vil kunne blive overdraget til dets nye familie meget tidligere end før. Indsættelsen af stk.3, 2.pkt. har vakt opsigt, ikke mindst hos flere interesseorganisationer. Flere af disse har udtalt bekymringer om, at bestemmelsen vil kunne krænke retten til familieliv. Tager man både kriterierne fra Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, flere af de afgivne høringssvar til loven og selve forarbejderne til ændringen i betragtning, ses der at være en rimelig chance for krænkelse af artikel 8 om retten til familieliv. Dette er hovedsageligt begrundet i, at beslutningerne vil blive taget på et ufuldstændigt grundlag, da man ikke kan tage barnets tilstand og personspecifikke særpræg med i vurderingen. Ligeledes kan man ved en så tidlig afgørelse, heller ikke have med i betragtningen, hvordan interaktionerne mellem barnet og de biologiske forældre vil være. Det kan ligeledes indgå i afgørelsen om samvær efter endt adoption, om der har været samvær inden adoptionen, men ved beslutning om tvangsadoption inden fødslen, vil forældrene mangle muligheden for at kunne vise et evt. positivt samværs mønster.

På den anden side, kan det være svært for alle instanser at klargøre sager som disse inden barnet er født, så der er ligeledes en chance for, at det i praksis ikke vil være muligt at nå at træffe afgørelse inden barnet bliver født.

Det kan dermed afslutningsvis konkluderes, at der ikke kan gives et klart svar på, hvorvidt den nyeste tilføjelse af adoptionslovens § 9 stk.3, 2.pkt. vil kunne føre til krænkelse af retten til familieliv. Der ses dog en chance for, at hvis ankestyrelsen kan nå at træffe afgørelse inden fødslen, kan Danmark ende med at blive dømt for krænkelse af artikel 8 om retten til familieliv.

7.2 Litteraturliste

7.2.1 Bøger

Munk-Hansen, Carsten – Den juridiske løsning, 1.udg. 2017.

Rytter, Jens Elo – Individets grundlæggende rettigheder

Lorenzen, Per , Christoffersen, Jonas, Holst-Christiansen, Nina, Vedel Kessing, Peter, Shaumburg-Müller, Sten, Vedsted-Hansen, Jens – Den Europæiske Menneskerettighedskonvention art. 1-9, 3.udg. 2011.

Harris, O'Boyle and Warbrick – Law of the European Convention on Human Rights, third edition, 2018.

Kjølbro, Jon Fridrik – Den Europæiske Menneskerettighedskonvention for praktikere, 4.udg. 2017.

7.2.2 Domme

U.1975.887 Ø

U.2019.1565 H

U.2021.4867 H

UfR 2021.2400

TFA.2024.55.

Case of Strand Lobben and Others V. Norway, 10. September 2019

M.L V. Norway, 22. Marts 2021.

7.2.3 Ankestyrelsen

Principafgørelse 0-15-81

Principafgørelse 179-11 (KEN nr. 10215 af 20/10/2011)

Principafgørelse 93-17

Ankestyrelsens undersøgelse af: Adoption uden samtykke, juni 2011.

7.2.4 Lovgivning

Bekendtgørelse af FN-konvention af 20.november 1989 om Barnets Rettigheder.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

L 1972-06-07 nr. 279.

L 2009-06-12 nr. 494

L 2015-04-29 nr. 530.

L 2019-05-01 nr. 497.

L 2023-06-13 nr. 721.

L 2023-06-13 nr. 753.

LBKG nr. 905 af 28/09/2009.

LBKG nr. 1096 af 21/09/2010.

LBKG nr. 1821 af 23/12/2015.

LBKG nr. 775 af 08/07/2019.

LBKG nr. 155. af 04/04/2019.

LBKG nr. 497 af 30/11/2020.

LBKG nr. 1768 af 30/11/2020.

7.2.5 Forarbejdere og betænkninger

LFF 2009-01-28 nr. 105.

LFF 2009-01-28 nr. 105.

LFF 2015-01-28 nr. 121.

LFF 2023-06-13 nr. 721.

LFF 2023-03-29 nr. 93.

LFB 2019-04-04 nr. 155.

LFB 2023-05-30 nr. 93.

KBET. 1971 nr. 624.

KBET 2005 nr. 1463.

7.2.6 Høringssvar

Høring over udkast til forslag om barnets lov, Schultz, Trine, Hartoft, Hanne, Aalborg Universitet, det juridiske fakultet, afgivet 23.juni 2022.

Høringssvar vedrørende udkast til barnets lov og følgeforslaget, Institut for Menneskerettigheder, afgivet 24.juni 2022.

Høring over udkast til forslag til barnets lov, Justitia, Danmarks uafhængige juridiske tænketank, afgivet 24. juni. 2022.

7.2.7 Andet

Børnerådets hjemmeside - [FN's Børnekonvention \(boerneraadet.dk\)](https://boerneraadet.dk).

FN-konventionen af 20.november 1989 om Barnets rettigheder (Børnekonventionen).

Jacobsen, Anette Faye, Hjaltsen, Peter, Dissing, Maria, Jørgensen, Stinne Skriver, Skibsted, Marie
Institut for Menneskerettigheder – Tvangsadoption i et menneskeretligt perspektiv, 2023

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale forhold, Ekspertmøde i Socialudvalget 2014-15 (19.marts 2015), L 121, bilag 6.

Social og Ældreministeriets Aftaletekst – Børnene Først.

U.2015B.450 Artikel af Caroline Adolphsen.

General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interest taken as a primary consideration (art.3, para.1)